

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Aktuální otázky institutu spolupracujícího
obviněného**

Diplomová práce

Current issues of institute of cooperating defendant

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Galovcová Ingrid, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Petr Dvořák

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Dobříši, dne 15. 3. 2024

Petr Dvořák

Poděkování

Chtěl bych poděkovat své vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Galovcové Ingrid Ph.D. za odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracování této práce.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá institutem spolupracujícího obviněného, zavedeným do českého právního řádu v roce 2010 zákonem č. 41/2009 Sb. Práce definuje pojem spolupracujícího obviněného, sleduje jeho vývoj v trestněprávní legislativě a analyzuje relevantní ustanovení trestního práva. Dále se věnuje vztahu tohoto institutu k zásadám trestního řízení a porovnává přístupy českého, britského a slovenského trestního práva. Cílem je kritický rozbor tohoto institutu, posouzení jeho vlivu na základní zásady trestního řízení, jeho přínosy a rizika. Zvláštní pozornost je věnována podmínkám pro označení osoby jako spolupracujícího obviněného a právnímu postupu státního zástupce. Práce rovněž zkoumá četnost využívání tohoto institutu, taktiku výslechu a motivaci spolupracujícího obviněného. Závěrem jsou formulována doporučení pro efektivnější využívání institutu spolupracujícího obviněného v budoucnosti

KLÍČOVÁ SLOVA

spolupracující obviněný * korunní svědek * operativně pátrací činnost * odhalování a objasňování trestné činnosti * organizovaný zločin * organizovaná zločinecká skupina * upuštění od potrestání * mimořádné snížení trestu *

ANNOTATION

This thesis deals with the institute of the cooperating accused, introduced into the Czech legal system in 2010 by Act No. 41/2009 Coll. The thesis defines the concept of the cooperating accused, traces its development in criminal legislation and analyses the relevant provisions of criminal law. It also examines the relationship of this institution to the principles of criminal procedure and compares the approaches of Czech, British and Slovak criminal law. The aim is to critically analyse this institute, assess its impact on the basic principles of criminal procedure, its benefits and risks. Special attention is paid to the conditions for designating a person as a cooperating defendant and the legal procedure of the prosecutor. The thesis also examines the frequency of the use of this institute, the tactics of interrogation and the motivation of the cooperating accused. Finally, recommendations are formulated for more effective use of the institution of the cooperating accused in the future.

KEYWORDS

cooperating defendant * crown witness * operative-searching activity * detection criminal activities * organised crime * organised criminal group * abandonment from punishment * exemption of sentence * extraordinary sentence reduction *

Obsah

Úvod.....	8
1. Příčiny (důvody) zakomponování institutu spolupracujícího obviněného do právního řádu ČR.....	10
2. Zákonné podmínky pro uplatnění institutu spolupracujícího obviněného v trestním řízení	15
2.1 Spolupracující podezřelý	40
3. Hmotněprávní důsledky uplatnění institutu spolupracujícího obviněného v praxi	43
4. Legalita a oportunita – vybrané základní zásady trestního řízení	46
5. Komparace české trestněprávní úpravy spolupracujícího obviněného s odpovídající právní úpravou ve vybrané zemi EU (vybrané třetí zemi)	51
5.1 Slovensko	51
5.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	57
Závěr.....	62
Seznam použité literatury a zdrojů	65
Monografie	65
Časopisecké články	67
Zákonná úprava	68
Webové a elektronické zdroje	69
Seznam použitých zkratk	70
Seznam příloh.....	71
Příloha č. 1: § 11 zák. č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku.....	72
Příloha č. 2: § 163 zák. č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku.....	75
Příloha č. 3: § 178a zák. č. 141/1961 Sb., tr. řádu.....	77
Příloha č. 4: Řízení o schválení dohody o vině a trestu	79
Příloha č. 5: Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou.....	84

Motto:

„Jestli vede někoho policejní strážník“, odpověděl Švejk, „je to těžký moment v životě lidským.“¹

¹ Hašek Jaroslav: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*

Úvod

Trestní řízení lze charakterizovat jako legitimní postup orgánu činného v trestním řízení v souvislosti s odhalováním, dokumentováním a dokazováním trestné činnosti. Obecně lze trestní řízení, v rámci kterého postupuje policejní orgán, tedy řízení tzv. přípravné, členit na dvě základní fáze, a sice fázi „před zahájením trestního stíhání“, která je v odborných kruzích známa jako „fáze prověřování“ a fázi po zahájení trestního stíhání, která je nazývána „vyšetřováním“, přičemž je nutno akcentovat, že fáze vyšetřování není ve vztahu k fázi prověřování fází obligatorní, ale fakultativní a ni jeden z uvedených termínů nemá oporu v související tuzemské legislativě.

Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.²

Činnost policejního orgánu související s odhalováním trestné činnosti však nespočívá pouze v porovnávání otisků prstů nebo profilů DNA, příp. v osobním sledování osoby „podezřelé“, jak tomu obvykle bývá v seriálových pořadech, vysílaných na ČT1 ihned po skončení podvečerní zpravodajské relace. Při rozkrývání sofistikované, příp. organizované trestné činnosti jsou orgány činné v trestním řízení nuceny se uchýlovat k takovému postupu, který mu umožní předmětnou trestnou činnost nejen relevantně monitorovat, ale zejména opatřit důkazními prostředky pro předpokládané soudní řízení, přičemž je opět nutné zdůraznit, že uvedené opatřování důkazních prostředků se musí dít v souladu s příslušnými ustanoveními trestního řádu. Odchyłka od tohoto postupu totiž může následně být soudem považována za nelegitimní postup, a tedy může být tento postup označen jako chybný, a tedy procesně nevyužitelný. Tato činnost orgánu činného v trestním řízení se tedy v žádném případě nemůže stát námětem

² § 1 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád)

pro filmové zpracování, a to zejména pro svou zdlouhavost, formalismus a nezáživnost.

Autor předmětné diplomové práce tuto práci předkládá coby osoba, u které lze mít za to, že se s institutem „spolupracujícího obviněného“ v rámci výkonu své služební činnosti čas od času setkává a v rámci svého dalšího sebevzdělávání hodlá tuto problematiku nejen v rámci svých skromných možností a schopností lépe pochopit, ale v praxi ji efektivněji užívat, tedy lze u něj předpokládat, že se s uvedenou problematikou střetává nejen z pohledu teoretického, ale zejména praktického.

Teoretická část předkládané diplomové práce si klade za cíl zejména specifikovat související terminologii, poukázat na doktrinálně proklamované přednosti i nedostatky dané problematiky a vykonat malý historický exkurs.

V praktické části diplomové práce se autor zaměří na komparaci tuzemské, slovenské a britské právní úpravy předmětného/obdobného institutu spolupracujícího obviněného, a to včetně krátkých historických exkursů.

Cílem diplomové práce je nejen terminologicky vystihnout nastíněné téma, ale zejména snaha o kritické zhodnocení kladů, které jsou proklamovány v souvislosti se zavedením předmětného institutu do tuzemského trestního zákoníku, v jehož rámci bude nutno i poukázat na nedostatky, se kterými obvykle bývá problematika institutu spolupracujícího obviněného spojována.

1. Příčiny (důvody) zakomponování institutu spolupracujícího obviněného do právního řádu ČR

Institut spolupracujícího obviněného byl do tuzemského trestního řádu inkorporován zákonem č. 41/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a to v rámci svého ustanovení § 178a tr. řádu s účinností od 1. 1. 2010.

*Organizovaný zločin, se kterým institut spolupracujícího obviněného neodmyslitelně souvisí, představuje závažný trestněprávní i celospolečenský problém, který oprávněně na celém světě budí znepokojení veřejnosti. Podstata tohoto institutu spočívá v rozhodnutí obviněného spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, kdy učiněním doznání a poskytnutím relevantních informací o činnosti celé skupiny zjednoduší složité, ve většině situací až nemožné prokazování viny v případech mimořádně závažné kriminality, kterou organizovaný zločin nepochybně představuje.*³

Důvody, na základě, kterých se tak stalo, lze rozdělit na dvě základní skupiny, a sice důvody vnější a vnitřní. V rámci tzv. vnitřních důvodů lze poukázat na samotnou potřebu realizace legislativních úprav institutu spolupracujícího obviněného tak, aby osoby, které se aktivně podílejí na činnosti organizovaných zločineckých skupin nebo konají v jejich prospěch, byly relevantně motivovány ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, což by ve svém důsledku mělo nejen vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti usnadnit, ale v některých případech vůbec umožnit, a to zejména v případech nedostatku důkazů k usvědčení osob organizujících, řídících nebo realizujících takovou zvlášť závažnou trestnou činnost.

Hlavním důvodem využití institutu „korunního svědka“ bývá obvykle důkazní nouze, do níž se obžaloba v průběhu přípravného řízení dostává. V případech, kdy je tedy trestná činnost dostatečně prokazatelná jinak, není nutné služeb takového spolupracujícího obviněného využít. Předně by si obžaloba měla vystačit s důkazy ostatními (zvukové a obrazové záznamy, odposlechy

³ Jelínek, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*, 5. vydání, Leges, Praha 2014. ISBN 978-80-7502-049-9, s. 873

*a záznamy telekomunikačního provozu atd.) a potenciální korunní svědek by tak měl být standardně stíhán a potrestán v souladu se zásadou legality.*⁴

Za tzv. „vnější důvody“ pro zavedení institutu spolupracujícího obviněného do tuzemského trestněprávního rámce lze považovat relevantní konání tuzemského zákonodárského sboru pro nezbytnost postupu souladného např. s Rezolucí Rady Evropské unie č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu. Na základě této rezoluce byly vyzvány členské státy k přijetí vhodných legislativních opatření, na základě kterých by došlo k povzbuzení jednotlivců, kteří byli nebo jsou členy organizovaných zločineckých struktur nebo zločineckých organizací, nebo kteří se podíleli na trestných činech takových struktur nebo organizací, aby spolupracovali při rozkrývání této závažné trestné činnosti.

Jednotlivcům, kteří přestanou být členy organizované zločinecké skupiny a učiní vše, co je v jejich možnostech a schopnostech, aby předešli dalšímu páchání závažné trestné činnosti, nebo poskytnou policejním a soudním orgánům v souvislosti se shromažďováním důkazů rozhodujících pro rekonstrukci skutkového děje relevantní součinnost, mohou být poskytnuty výhody při ukládání trestu a způsobu jeho výkonu. V souvislosti s tímto postupem měla být přijata i vhodná opatření poskytující ochranu jejich rodinným příslušníkům a osobám blízkým.

V souvislosti se zapojováním České republiky do mezinárodního společenství demokratických států, především do postupně se integrující Evropy, je potřebné využít zkušeností a právních úprav států s dlouholetým demokratickým vývojem. V Evropě existují dlouhodobě dva základní systémy: systém románsko-germánský spojený s tzv. inkvizičním procesem a anglosaský systém common law spojený s obžalovacím sporným procesem. Naše právní tradice nás spojuje s inkvizičním procesem románsko-germánského systému, což by však nemělo

⁴ Schramhauser, J.: *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou.* Trestněprávní revue 2012, č. 1. ISSN 1213-5313, s. 11

*být na překážku pro citlivé přebírání zkušeností a případně i některých osvědčených institutů obžalovacího sporného systému common law.*⁵

Autoři citované rezoluce Rady Evropské unie zaměřené na boj proti mezinárodně organizovanému zločinu zcela jistě neměli na mysli trestné činy se sazbou, u nichž přichází v úvahu jiná sankce než nepodmíněný trest odnětí svobody. U trestných činů, na které trestní zákoník pamatuje s relativně nízkými tresty lze předpokládat, že osoby, proti nimž je trestní řízení vedeno, nebudou mít coby obvinění členové organizovaných zločineckých skupin relevantní důvod pro vstup do řad spolupracujících obviněných.

Jako další „vnější důvod“ pro úpravy tuzemské trestněprávní legislativy lze uvést Úmluvu OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu přijatou v New Yorku dne 15.11.2000, která vyzývá jednotlivé státy, aby podporovaly osoby, které se podílejí na páchaní závažné trestné činnosti a jsou o tom ochotné poskytnout významné informace. Podle čl. 18 této Úmluvy mají státy ve vhodných případech zvážit zakotvení možnosti snížení trestu u obžalovaného, který poskytne podstatnou spolupráci při vyšetřování anebo stíhání trestného činu uvedeného v této Úmluvě.⁶

Rozhodnutím Rady ze dne 29. dubna 2004 o uzavření Úmluvy Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu jménem Evropského společenství pak Evropská unie inkorporuje předmětnou Úmluvu do svého legislativního rámce a konstatuje, že se Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu schvaluje jménem Společenství.

V neposlední řadě je vhodné zmínit se v uváděných souvislostech o ustanoveních souvisejících s bojem se závažnou kriminalitou. Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008, o boji proti organizované trestné činnosti, které si klade za cíl zlepšení společných možností Unie a jejích členských států pro účely, mimo jiné, boje proti nadnárodnímu organizovanému

⁵ Důvodová zpráva k zák. č. 193/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dostupná na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0> [cit. 20. 2. 2024]

⁶ Nett, A.: *Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy*. Brno: Masarykova univerzita 2010. ISBN 978-80-210-5305-2, s. 115-127

zločinu. Tohoto cíle by mělo být dosaženo zejména prostřednictvím sblížení právních předpisů jednotlivých členských států v souvislosti se snahami o užší spolupráci mezi jednotlivými státy evropské Unie, aby bylo možné lépe čelit činnostem nebezpečných zločinných společeností a jejich šíření a co nejúčinněji reagovat na očekávání občanů i na potřeby členských států.⁷

Využívání institutu spolupracujícího obviněného při rozkrývání organizované kriminality všeho druhu, včetně té korupční, lze považovat za zcela nezbytné pro efektivní boj s touto formou kriminality, neboť všechny organizované kriminální skupiny se především vyznačují uzavřeností a vysokou mírou konspirace a neochotou osob proti těmto skupinám svědčit. Toto jasně potvrzují i příklady ze zahraničí, kde s institutem korunního svědka existuje již řada zkušeností (viz zejména Itálie, Polsko, Slovensko, USA, ale i Německo).⁸

Vzhledem k relativně malým možnostem, v mnoha případech i nemožnosti proniknutí policejních orgánů do organizovaných zločineckých struktur, byla sestavena modifikace postihu osoby, která se na takové trestné činnosti sice původně podílela, ale následně zásadně umožnila odhalení a usvědčení spolupachatelů, příp. i organizátorů zločineckých organizací. Z tohoto důvodu byl do tuzemského legislativního rámce inkorporován institut spolupracujícího obviněného, který lze užít u osoby, která splní poměrně přísné podmínky pro takové označení v rámci podané obžaloby. V důsledku tohoto postupu je pak následně při ukládání trestu zhodnocena jeho spolupráce v rámci odhalování a objasňování zločinů.

V případě potřeby legálního rozkrývání organizované závažné hospodářské trestné činnosti se totiž nezřídka stává, že k trestní odpovědnosti bývají poháněni pouze tzv. pěšáci, tedy ti, kteří jsou podepsáni pod problematickým dokumentem, byli pod nějakým příslibem ustanoveni statutárním orgánem podvodné společnosti, příp. na základě pokynu od jiné osoby zrealizovali podezřelý bankovní převod, zatímco organizátoři coby osoby stojící zpravidla v pozadí,

⁷ Úřední věstník L 300, 11.11.2008, dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2008:300:FULL&from=RO>, s. 42–45 [cit. 10. 2. 2024]

⁸ Důvodová zpráva k zák. č. 193/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dostupná na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0> [cit. 20. 2. 2024]

kteří z nelegální činnosti skutečně profitují, zůstávají obvykle bez sankce a v organizování trestné činnosti pokračují i nadále. Bez institutu spolupracujícího obviněného lze v nemalém počtu případů o rozkrytí zločinecké skupiny pouze snít, o potrestání jejích členů – organizátorů nemluvě.

Naproti tomu lze institut spolupracujícího obviněného označit za legitimní nástroj trestního řízení, jehož aplikace musí být podrobena velmi přísným nárokům. Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného však musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.⁹

Jak již bylo předestřeno, trestněprávní součinnost se spolupracujícím obviněným se v souvislosti se snahami o rozkrytí organizované trestné činnosti jeví jako nezbytná a předmětný institut spolupracujícího obviněného bývá obvykle v těchto ohledech hodnocen veskrze kladně. Naproti tomu za zápornou stránku předmětného institutu lze považovat obavy laické veřejnosti z jeho možného zneužívání. Jeví se na první pohled jako poměrně snadné, porušovat zákon, (konkrétně tedy jeho trestněprávní legislativní rámeček) po dlouhou dobu s tím, že se jako potencionálnímu obviněnému již dopředu rýsují relevantní možnosti, jak případně vyváznout z problematické situace s mírným trestem, příp. zcela bez něj. Nutno poznamenat, že se tento argument jeví jako nikoliv irelevantní.

⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13.3.2014, sp. zn. III. ÚS 859/13, dostupné na: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-859-13_1 [cit. 10. 2. 2024]

2. Zákonné podmínky pro uplatnění institutu spolupracujícího obviněného v trestním řízení

Z důvodů uvedených v předchozí kapitole byl do tuzemského (trestně)právního systému inkorporován institut spolupracujícího obviněného, a to na základě jedné z novel trestněprávní legislativy provedené zákonem č. 41/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Tento zákon m.j. determinuje pojem spolupracující obviněný a podrobně rozvádí podmínky, na základě kterých se z osoby, proti které je vedeno trestní řízení, může při splnění souvisejících v jeho textu uvedených zákonných podmínek, stát spolupracující obviněný.

Obviněný se musí v souladu s ust. § 178a odst. 4 tr. řádu zavázat, že podá jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem, úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech uvedených v § 178a odst. 1 písm. a) tr. řádu. Dle ust. § 12 odst. 10 tr. řádu je pod pojem přípravné řízení zahrnuto vyšetřování (§ 160 až 170 tr. řádu) a také objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, v rámci postupu před zahájením trestního stíhání (§ 158 až 159b tr. řádu). Protože obviněným se podezřelý stává až po zahájení trestního stíhání, může se zavázat, že podá úplnou a pravdivou výpověď pouze v rámci vyšetřování, tedy v druhé fázi přípravného řízení. „Vyjádření může být učiněno nejprve ve formě podání (v souladu s ust. § 59 odst. 1 tr. řádu), poté ve výsledku jako obviněného (nepřichází v úvahu, aby taková výpověď byla učiněna osobou v postavení podezřelého, např. zadrženého podezřelého, v souladu s ust. § 76 odst. 3 tr. řádu).¹⁰

Pojmově přitom nelze vyloučit využití institutu spolupracujícího obviněného v řízení proti právnické osobě na základě zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů a zároveň tento postup nelze vyloučit ani v řízení o zločinu spáchaném

¹⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 2320

mladistvým v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.¹¹

V souvislosti s přijetím statutu spolupracujícího obviněného není rozhodné, od koho vzejde nabídka ke spolupráci v rámci projednávané věci, tedy zda tento postup navrhne státní zástupce, policejní orgán, nebo osoba, proti které je řízení vedeno, příp. jeho právní zástupce, stejně tak není rozhodné, v jaké fázi přípravného řízení k nabídce a akceptaci uvedeného statusu dojde.

Tento obviněný se v souvislosti s přijetím daného statusu vzdává mimo jiné práva odepřít výpověď. Svým úplným a pravdivým doznáním dává průchod zájmu společnosti na objasnění věci před možnostmi své vlastní obhajoby, kterou by mohl případně pojmout i jiným způsobem než plným vlastním doznáním. Činil tak na základě své svobodné vůle, nicméně tento postoj byl podložen pouze očekávaným, byť nenárokovým benefitem v podobě případného mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Ve světle tohoto procesního stavu nabylo rozhodnutí státního zástupce o přiznání (označení) statusu spolupracujícího obviněného trestně stíhané osobě zvláštního významu, jakkoli podle judikatury nebylo takové označení pro soud, zejména tedy pro jeho meritorní rozhodnutí ve věci jakkoliv závazné.

Přestože se tuzemskému zákonodárci nepodařilo inkorporovat institut korunního svědka do stávajícího trestněprávního rámce, v praxi i někteří soudci mylně hovoří o možnosti výsledku spolupracujícího obviněného coby o výsledku korunního svědka příp. pouze svědka, i když to trestní řád neumožňuje. Je-li obviněný označen za spolupracujícího, má nadále práva obviněného v souladu s ust. § 33, § 90 a násl. tr. řádu, která jsou pouze doplněna povinnostmi uvedenými v ust. § 178a tr. řádu, avšak nestává se svědkem, který má povinnosti a práva uvedená v ust. § 97 tr. řádu.¹²

¹¹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 2317

¹² Vantuch, P.: *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/08/k-moznosti-vyuziti-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-v-dohode-o-vine-a-trestu/> [cit. 20. 2. 2024]

V souladu s ustanovením § 58 odst. 4 takto novelizovaného zákona č. 41/2009 Sb., tedy trestního zákoníku, mohl soud v rámci realizace své rozhodovací činnosti snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby též pachatel, který byl označen jako spolupracující obviněný a který zároveň splnil podmínky zakotvené v ustanovení § 178a tr. řádu. Soud při vynášení svého meritorního verdiktu měl obligatorně brát v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání s ohledem na zvlášť závažný zločin/zločiny spáchané členy organizované skupiny nebo v její prospěch, jehož dokonání pomohl spolupracující obviněný zabránit anebo k jehož objasnění svým aktivním přístupem sám přispěl, ale soud nebyl v žádném případě k tomuto právnímu postupu jakkoliv povinován.

V rámci výkonu svých rozhodovacích pravomocí měl tedy soud jako obvykle zohlednit nejen význam tohoto vstřícného jednání spolupracujícího obviněného, ale i jeho osobu a okolnosti samotného případu, zejména skutečnost, zda a jakým způsobem osobně přispěl k naplnění skutkové podstaty zvlášť závažného zločinu, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění osobně přispěl, příp. jaké následky svým jednáním způsobil. Všechny skutečnosti zakotvené v ust. § 178a tr. řádu mají rozhodující význam i pro právní posouzení, do jaké míry mohl soud u konkrétního spolupracujícího obviněného korigovat výši trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, a takto postupovat právě v souladu s propagovaným ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku.

Při ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému sníženého v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku mohl soud jeho status považovat za základní, ale nikoli jediné měřítko, které bylo třeba zohlednit. Soud v rámci realizace své rozhodovací činnosti přihlížel (i v současné době přihlíží) nejen k povaze a závažnosti trestného činu, k jehož spáchání se spolupracující obviněný sám doznal v porovnání s trestným činem, jehož dokonání spolupracující obviněný zabránil, příp. pomohl zabránit, příp. k jehož objasnění svým aktivním přístupem sám přispěl, ale i k ostatním relevantním okolnostem případu.

U „tradičního pojetí“ přístupu k ukládání trestu jestliže by pachatel jiného trestného činu nepomohl jinému trestnému činu zabránit, ale významně by přispěl k jeho objasnění, mimořádné snížení trestu odnětí svobody v souladu s ust. § 58

odst. 4 tr. zákoníku by nepřicházelo v úvahu tak jako tak, avšak jedná se o polehčující okolnost v souladu s ust. § 41 písm. m) tr. zákoníku.¹³

Obviněný, který byl na základě právního uvážení dozorujícího státního zástupce označen v žalobě jako spolupracující obviněný, a dále při splnění podmínek uvedených v ust. § 178a odst. 1 písm. a) až c) tr. řádu, oznámil státnímu zástupci skutečnosti, které byly způsobilé významným způsobem přispět k objasnění zvláště závažného zločinu, který spáchali členové organizované skupiny, nebo byl spáchán v její prospěch. Obdobným způsobem mohl obviněný oznámit skutečnosti, které byly způsobilé napomoci zabránění dokonání takového zločinu. Ve všech případech byl obviněný povinen se zavázat, že v rámci přípravného řízení i v řízení před soudem, bude vypovídat pravdivě a nic nebude zamlčovat a dále se musel doznat k činu, pro který byl stíhán, a s označením spolupracujícího obviněného musel souhlasit.

V praxi bývá i v současné době postup obvykle takový, že v souladu s ust. § 178 odst. 2 tr. řádu předtím, než státní zástupce obviněného v obžalobě označí jako spolupracujícího, vyslechne jej osobně nejen k obsahu svého oznámení, ale dále k jeho kvalifikovanému doznání a dále jej poučí o tom, zda si je vědom důsledků tohoto svého postupu.

Před výslechem státní zástupce obviněného poučí o jeho právech, o podstatě označení za spolupracujícího obviněného, o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky uvedené v odstavci 1 a také o tom, že jakmile obviněný v přípravném řízení nebo v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného.

Dikce ustanovení § 178a odst. 3 tr. řádu bývá obvykle vykládána tak, že státní zástupce musí tento výslech realizovat a teprve následně může kvalifikovaně rozhodnout o tom, zda osobě, proti které je trestní řízení vedeno, status spolupracujícího obviněného přizná či nikoliv, avšak tento svůj závěr ohledně této skutečnosti není povinen sdělit obviněnému ani jeho obhájci ihned

¹³ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1, s. 110

v rámci takto konaného výslechu v souladu s ust. § 178a odst. 3 tr. řádu, ale je oprávněn jej sdělit později, avšak nejpozději v rámci svého rozhodnutí o podání obžaloby, kdy tento okamžik lze považovat za mezní pro to, aby státní zástupce obviněného za spolupracujícího ve své obžalobě označil.

Nutno v uvedených souvislostech zdůraznit, že samotné poučení o předpokladech, na základě kterých lze obviněného případně označit za spolupracujícího obviněného, nelze interpretovat takovým způsobem, že by takto proklamoval státní zástupce svůj úmysl označit vyslýchaného za spolupracujícího obviněného, neboť jak již bylo předestřeno, jedná se ze strany státního zástupce o standardní postup, který musí předcházet jeho vlastnímu procesnímu rozhodnutí o tom, zda k takovému označení u obviněného přistoupí, a teprve poté může obviněný, který uvažuje o postavení spolupracujícího obviněného podle § 178a tr. řádu případně splnit předpoklady uvedené v § 178a odst. 1 písm. a), b), c) tr. řádu a následně může státní zástupce teprve náležitě posoudit, zda předmětný status obviněnému přizná, či nikoliv.

Kromě obligatorních podmínek uvedených v § 178a odst. 1 písm. a), b) tr. řádu ze strany obviněného je dalším nezbytným předpokladem pro udělení zmiňovaného statusu prohlášení obviněného o jeho kvalifikovaném souhlasu s jeho označením coby spolupracujícího obviněného dle ust. § 178a odst. 1 písm. c) tr. řádu, které musí být učiněno poté, co je výslech státním zástupcem v souladu s ust. § 178a odst. 3 tr. řádu ukončen a obviněný je státním zástupcem následně poučen o předmětném statutu, zejména tedy o všech jeho povinnostech v rámci probíhajícího trestního řízení. Obviněný následně musí kvalifikovaně učinit prohlášení o skutečnosti, že souhlasí s označením coby spolupracujícího obviněného. V praxi může být toto prohlášení koncipováno jako samostatný písemný dokument nebo se tak může stát v rámci některého z protokolů o výslechu obviněného.

Nutno v uvedených souvislostech zdůraznit, že pouze státní zástupce je oprávněn provést výslech obviněného v souladu s ust. § 178a odst. 3 tr. řádu, a to nejen k obsahu jeho oznámení, ale i k jeho doznání, ačkoliv nelze pojmově vyloučit, že by se obviněný v plném rozsahu doznal již v rámci některého z předchozích výslechů, a dále je to výhradně státní zástupce, kdo může právně

účinně poučit před výsledkem obviněného o jeho právech a zejména povinnostech, tedy o samotné podstatě označení obviněného za spolupracujícího obviněného, zejména o jeho povinnosti setrvat na svém původním kvalifikovaném doznání a nezbytnosti dodržení svých závazků a dále o tom, že jakmile v přípravném řízení nebo v řízení před soudem svým závazkům nedostojí, nebude na něj orgánem činným v tr. řízení a soudem nadále pohlíženo jako na spolupracujícího obviněného.

Procesně lze považovat za přípustné, aby obviněný učinil daný závazek podat úplnou a pravdivou výpověď i mimo svůj výslech. Je nezbytné tuto výpověď učinit písemně, přičemž ale postačí i zaprotokolování závazku učiněného ústně. Takový závazek může mít podobu samostatného písemného prohlášení obviněného, případně jej lze zahrnout do protokolu o výsledku obviněného. Samotná výpověď, ke které se obviněný zavázal, následně nemusí být získána pouze prostřednictvím výsledku před soudem, ale postačí i protokol o výsledku obviněného sepsovaný zpravidla policejním orgánem coby orgánem vyšetřujícím.¹⁴

Ohledně doznání obviněného k trestné činnosti v souladu s ust. § 178a odst. 1 písm. b) tr. řádu nutno uvést, že tento trestněprávní proces se skládá nejen z doznání se k trestnému činu, pro který je tento obviněný stíhán, tedy nejen k doznání se k naplnění objektivní stránky daného trestného činu, ale i stránky subjektivní.

Státní zástupce může k realizaci souvisejícího zákonného postupu přistoupit i takovým způsobem, že sám provede výslech obviněného v souladu s ust. § 178a odst. 3 tr. řádu, před jehož realizací obviněného řádně poučí, přičemž obviněný zároveň splní předpoklady uvedené v § 178a odst. 1 písm. a) tr. řádu, a ačkoliv v daném okamžiku není splněna podmínka doznání obviněného, státní zástupce na podkladě již zjištěných skutečností dojde k závěru, že v dané věci přichází v úvahu přiznání tohoto statusu v souladu s ust. § 178a odst. 1 tr. řádu, a výslech ukončí. Následně se osobně účastní výsledku obviněného, který bude

¹⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 2320

prováděn policejním orgánem za účastnit obhájců dalších (spolu)obviněných v souladu se zásadou kontradiktornosti řízení, a státní zástupce na počátku tohoto výslechu opětovně poučí obviněného v souladu s ust. § 178a odst. 3 tr. řádu, čímž bude dostatečným způsobem proklamována skutečnost, že je v dané věci uvažováno o udělení statutu spolupracujícího obviněného v přítomnosti obhájců ostatních (spolu)obviněných. Po ukončení tohoto výslechu státní zástupce rozhodne o tom, zda bude přiznán obviněnému status spolupracujícího obviněného či nikoliv v případě splnění obligatorního předpokladu, že ve věci dojde ze strany obviněného ke splnění podmínek uvedených v ust. § 178a odst. 1 písm. c) tr. řádu

Označení spolupracujícího obviněného státním zástupce totiž nebylo a není ani v současné době možno v žádném případě považovat za právo nebo oprávnění obviněného, případně povinností státního zástupce, a to i přesto, že obviněný naplnil veškeré podmínky pro to, aby uvedený status získal, tedy spolupracoval s orgány činnými v přípravném řízení, v rámci svých možností a schopností přispíval k objasnění trestné činnosti zločinecké skupiny, doznal se k trestnému činu a souhlasil s tím, aby byl za spolupracujícího obviněného označen. Z tohoto důvodu pak obviněný bez tohoto označení nemohl očekávat, že by soud postupoval v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku, tedy mu uložil trest pod dolní hranici zákonné trestní sazby, přičemž bylo nutno mít na zřeteli, že to byl právě příslib uložení nízkého trestu, který býval zpravidla důvodem k tomu, že obviněný usvědčoval nejen členy organizované zločinecké skupiny, jíž byl sám členem, ale i sám sebe.

Byla to právě nemožnost garance ze strany orgánů činných v trestním řízení v tom ohledu, že pokud se obviněný dozná a bude spolupracovat, bude označen za spolupracujícího obviněného, a v souvislosti s tímto označením mu soud uloží alespoň mírný trest pod dolní hranici sazby, která obviněným bránila v tom, aby častěji spolupracovali při rozkrývání závažné trestné činnosti.

Jako další nedostatek předmětného ustanovení o spolupracujícím obviněním dle ust. § 178a odst. 1 tr. řádu bylo možno v souvislosti s novelizací na základě zák. č. 41/2009 Sb. spatřovat skutečnost, že předmětné ustanovení zejména ve spojení s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku upravující možnost

mimořádného snížení trestu odnětí svobody byla formulována pouze obecně a poskytovala poměrně široký prostor pro jeho interpretaci, a to nejen státním zástupcem, ale zejména soudem. Spolupracujícím obviněnému bylo totiž možné na jedné straně uložit trest pouze symbolický s ohledem na možnost postupu dle ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku ve spojení s § 58 odst. 3 tr. zákoníku, přičemž na druhé straně nemusel být soudem tento vstřícný postup obviněného v rámci jeho rozhodovacích pravomocí zohledněn prakticky vůbec.

O ustanovení § 178a tr. řádu bylo tedy možno v uvedených souvislostech konstatovat, že bylo původně na základě zákona č. 41/2009 Sb., kterým se novelizoval trestněprávní legislativní rámec, formulováno velice jednostranně, protože ve vztahu k osobě obviněné obsahuje pouze výčet jeho povinností, a nikoliv jeho právo na uložení trestu pod dolní hranici trestní sazby v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku. Zda dojde k uložení takového moderovaného trestu totiž záleželo pouze na právním uvážení soudu, který i dle stávající právní úpravy posuzuje m.j. motivy, které vedly obviněného k souhlasu s prohlášením za spolupracujícího obviněného.

Dále bylo nutno mít v uvedených souvislostech na zřeteli, že k moderačnímu postupu soudu v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku, kterému musí obligatorně předcházet označení osoby, proti které se řízení vede, jako spolupracujícího obviněného ze strany dozorujícího státního zástupce, bylo a je nutno zohlednit dozorujícím státním zástupcem a zejména soudem ještě nemálo dalších souvisejících faktorů, mezi kterými lze příkladmo uvést samotnou povahu trestného činu, ke kterému se spolupracující obviněný doznává, při jehož hodnocení se zpravidla vychází z obecných kritérií zvažujících povahu a závažnost trestného činu v souladu s ust. § 39 odst. 2 tr. řádu.

Povahu spáchaného trestného činu determinují zejména zákonné znaky naplněné skutkové podstaty, tedy zejména význam porušeného nebo ohroženého zájmu chráněného trestním zákonem, forma zavinění nebo jednání charakterizující objektivní stránku trestného činu. Dále je nutno zohlednit konkrétní okolnosti, za nichž byla skutková podstata trestného činu naplněna, zejména tedy způsob jeho provedení, pohnutka, která ke konání pachatele vedla, příp. míra jeho

zavinění, a v neposlední řadě nutno zvážit existenci polehčujících a přitěžujících okolností.

Pro případný postup v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku by měl dále soudní orgán porovnat závažnost trestného činu doznávaného spolupracujícím obviněným, resp. jeho nebezpečnost pro společnost, se zvláště závažným zločinem spáchaným členy organizované skupiny nebo v její prospěch, jehož dokonání spolupracující obviněný pomohl zabránit anebo k jehož objasnění přispěl, přičemž i v tomto ohledu bylo uplatňováno obecné hledisko pro posuzování závažnosti trestného činu v souladu s ust. § 39 odst. 2 tr. řádu.

Dále soud v rámci svých případných moderačních rozhodovacích pravomocí posuzoval, jaký význam mělo jednání spolupracujícího obviněného v souvislosti s procesem objasňování zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo v její prospěch, zejména v souvislosti se zabráněním dokonání takového zločinu. V tomto ohledu bylo zejména podstatné posouzení možnosti orgánů činných v trestním řízení v reflexi na možnosti objasnění a prokázání šetřeného zločinu a případnou možnost překažení jeho dokonání a posouzení hrozících následků.

V neposlední řadě soud před vydáním meritorního rozhodnutí ve věci zvažoval další okolnosti případu, z nichž lze uvést zejména ty okolnosti, na jejichž základě se spolupracující obviněný sám podílel na spáchání zvláště závažného zločinu spáchaném členy organizované skupiny nebo v její prospěch, jehož dokonání pomohl orgánům činným v trestním řízení zabránit anebo k jehož objasnění se zavázal, a dále jaké následky spolupracující obviněný coby pachatel způsobil svou trestnou činností. V uvedených souvislostech bylo třeba zohlednit i další obecná kritéria determinující postup soudu dle ust. § 39 odst. 1 tr. zákoníku, včetně zohlednění případné možnosti nápravy pachatele s ohledem na jeho osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry.

Jestliže by nebyly splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody v souladu s ust. § 58 tr. zákoníku, a přesto by byl osobě, proti které bylo řízení vedeno, uložen trest pod dolní hranicí příslušné zákonné trestní sazby s poukazem na citované ustanovení, byl by takto uložený trest trestem uloženým mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoníku, a tím by došlo v plném

rozsahu k naplnění dovolacího důvodu v souladu s ust. § 265b odst. 1 písm. h) tr. řádu.

K dosažení potřebné motivace těchto spolupracujících obviněných ohledně jejich případné spolupráce s orgány činnými v trestním řízení trestní zákoník pouze doporučoval soudu toliko přihlédnout k této skutečnosti v souvislosti s ukládáním trestu v souladu s ust. § 39 odst. 1 a § 41 písm. m) trestního zákoníku, a to i s možností případného využití mimořádného snížení trestu odnětí svobody ukládaného v souladu s ust. § 58 odst. 4 trestního zákoníku, přičemž soud nebyl ani vázán omezeními uvedenými v § 58 odst. 3 trestního zákoníku, aniž by byl soud k tomuto postupu povinován.

Přes vše výše uvedené lze považovat za nutné podotknout, že v rámci tuzemského trestního řádu nebylo možno při ukládání trestu v souladu s ustanoveními novely tr. řádu č. 41/2009 Sb. postupovat takovým způsobem, že by byla spolupracujícímu obviněnému dána byť jen teoretická možnost podmíněného zastavení trestního stíhání.

Naproti tomu na základě novely trestního zákoníku č. 193/2012 Sb. účinné od 1.9.2012 lze v případě dodržení všech zákonem stanovených podmínek od potrestání spolupracujícího obviněného m.j. i upustit.

"Pokud spolupracující obviněný nespáchal trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, jestliže se nepodílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl, pokud jím nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt a pokud nejsou důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 trestního zákoníku), může státní zástupce v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání, pokud to považuje za nezbytné s ohledem na všechny okolnosti, zejména vzhledem k povaze trestného činu uvedeného v doznání obviněného v porovnání s trestným činem, k jehož objasnění se obviněný zavázal v míře, v jaké může spolupracující obviněný přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k významu jeho výpovědi pro dané trestní řízení s ohledem na shromážděné důkazy, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým

způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil." ¹⁵

Z důvodové zprávy uvedené novelizace trestního řádu a souvisejících právních předpisů pak vyplývá, že předmětné ustanovení bylo do trestního zákoníku inkorporováno z toho důvodu, aby bylo možno aplikovat institut spolupracujícího obviněného u širšího okruhu trestných činů, tedy nikoli pouze u zvláště závažných zločinů, jak tomu bylo dle doposud platné a účinné právní úpravy, ale i u zločinů. Na druhou stranu je ale nutno konstatovat, že došlo ke zpřísnění aplikace tohoto institutu.

V souladu s touto novelizací tr. řádu již nebude pouhé oznámení skutečností, které mohou zabránit dokonání zločinu, opravňovat dozorcujícího státního zástupce k označení osoby oznamovatele jako spolupracujícího obviněného. Tato okolnost bude v souladu s tímto novelizovaným ustanovením tr. řádu posuzována pouze jako obecná polehčující okolnost. Státní zástupce je od doby účinnosti tohoto novelizovaného tr. řádu rovněž oprávněn za přísnějších podmínek navrhnout ve své obžalobě pro spolupracujícího obviněného postup v souladu s ust. § 46, resp. § 48 trestního zákoníku, tedy navrhne, aby soud podmíněně upustil od potrestání a stanovil dohled nad pachatelem, považuje-li za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování pachatele.

"Soud upustí od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 a 2 trestního řádu a podal-li spolupracující obviněný jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; ustanovení § 48 odst. 1 tím není dotčeno. Upustit od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný takto nelze, jestliže jím spáchaný trestný čin je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, jestliže se podílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl,

¹⁵ ust. § 178a odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

jestliže jím způsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt nebo jsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 tr. zákoníku)." ¹⁶

V rámci novelizace trestního řádu č 193/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dochází k nové úpravě povinnosti soudu upustit od potrestání, která do té doby nebyla v trestněprávní legislativě obsažena. V tomto novelizovaném ustanovení § 46 odst. 2 tr. zákoníku jsou uvedeny zcela nové předpoklady, za nichž soud upustí (tedy má povinnost upustit) od potrestání pachatele, který byl označen za spolupracujícího obviněného. Takovým způsobem je povinen soud postupovat vždy, pokud spolupracující obviněný splní podmínky stanovené v ust. § 178a odst. 1 a 2 tr. řádu a pokud podá úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech způsobilých významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo v její prospěch, a to nejen v průběhu vyšetřování, ale zejména také v rámci hlavního líčení před soudem.

Předmětnou právní úprava lze hodnotit jako souladnou s ústavním pořádkem České republiky, zejména s článkem 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož *"má každý právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům."* Navrhovaná úprava je v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, zejména s článkem 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 21. února 1991 (vyhl. pod č. 209/1992 Sb.).

Stejně jako v rámci již zmiňovaného postupu dle zák. č. 41/2009 Sb., v účinném znění, musí být i v rámci tohoto novelizovaného postupu obviněný prokazatelně poučen o povinnosti setrvat na svém původním doznání a dodržet své závazky uvedené v ust. § 178a odst. 1 tr. řádu a samozřejmě také o tom, že pokud v přípravném řízení nebo v řízení před soudem tyto své závazky poruší, ztrácí nenávratně svůj status spolupracujícího obviněného.

Naproti tomu je obviněný, resp. obžalovaný oprávněn – srovnatelně s postulátem znát aktuální právní kvalifikaci svého činu, tedy průběžně

¹⁶ ust. § 46 odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

být seznamován se zásadním právním názorem soudu na svůj status spolupracujícího obviněného v případě, že by na jeho straně nastala (i potenciální) změna v plnění zákonných podmínek tohoto statusu. V případě takové změny musí mít obžalovaný zachovánu možnost změnit svou procesní obranu. Obžalovaný má totiž slovy zákona právo být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby (§ 2 odst. 13 trestního řádu).

Na základě novely tr. řádu č. 193/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dochází m.j. také k úpravě věty první ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku, která zní: "*Soud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také pachateli označenému jako spolupracující obviněný, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 trestního řádu a podal-li spolupracující obviněný jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zločinu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil.*"

Z uvedeného tedy vyplývá, že v pravomoci soudu již není posoudit, zda k vstřícnému postupu spolupracujícího obviněného v rámci svého rozhodovacího postupu přihlédne či nikoliv, ale tento liberační postup se stává jeho povinností, což lze označit jako významný posun v rámci aplikace souvisejících trestněprávních norem.

Dokonce je nutno spolupracujícímu obviněnému trest odnětí svobody snížit v souladu s ust. § 58 odst. 5 tr. zákoníku pod zákonnou dolní hranicí trestní sazby trestného činu, i když jej spáchal ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Ohledně ustanovení o zvýšení horní hranice trestní sazby v souladu s ust. § 108

odst. 1 tr. zákoníku nutno uvést, že se při ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému vůbec neužije.¹⁷

Na základě doktrinální interpretace takto novelizované věty první ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku jednoznačně vyplývá, že pokud soud neshledá podmínky pro upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného v souladu s ust. § 46 odst. 2 tr. zákoníku, pak je povinen spolupracujícímu obviněnému ukládat trest snížit, tedy uložit mu trest pod dolní hranici zákonné trestní sazby, samozřejmě za obligatorního splnění všech podmínek stanovených v ust. § 178a odst. 1 tr. řádu ze strany obviněného.

Jednu z možností postupu ohledně osoby, proti které je řízení vedeno, tedy upuštění od potrestání s dohledem v souladu s ust. § 48 tr. zákoníku, lze spatřovat jako určitý přechod mezi institutem upuštění od potrestání a podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody. Jedná se o tzv. mezitímní rozhodnutí, kdy definitivní rozhodnutí ve věci je vázáno na řádný život osoby spolupracujícího obviněného, řádné plnění všech soudem stanovených podmínek a pravidelném kontaktu osoby, proti které je řízení vedeno, s určeným pracovníkem Probační a mediační služby v souladu se stanoveným probačním programem.¹⁸

Připuštění možnosti slíbit pachateli za spolupráci s orgány činnými v trestním řízení beztrestnost přináší ještě silnější možnost motivovat osoby podílející se na činnosti skupin organizovaného zločinu a organizovaných skupin ke spolupráci, a to v těch zcela nejzávažnějších případech organizované kriminality. Jednotlivcům - členům organizovaných skupin, kteří se nedopustili těch nejzávažnějších trestných činů, je tak možné nabídnout beztrestnost za to, že se oddělí od některé z vymezených skupin a buď zabrání dokonání zločinu páchanému členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny anebo poskytnou orgánům činným v trestním řízení významnou pomoc při shromažďování důkazů

¹⁷ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1, s. 111

¹⁸ tamtéž, s. 99

rozhodujících pro rekonstrukci skutkového děje, odhalení a identifikaci pachatelů takové trestné činnosti.

Obecně lze novelu tr. řádu č. 193/2012 Sb. hodnotit jako progresivní změnu v rámci aplikace trestněprávních ustanovení, a to nejen proto, že právně přesnějším způsobem upravuje problematiku spolupracujícího obviněného, ale také proto, že celkově přispívá k právnímu uchopení problematiky alternativního vyřízení věci v rámci trestního řízení zavedením možnosti meritorního řešení věci prostřednictvím institutu dohody o vině a trestu. Zároveň dochází na základě předmětné trestněprávní novely k rozšíření možností využití stávajících odklonů v rámci trestního řízení, a sice podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, kdy v souvislosti s novým přístupem k řešení trestněprávní problematiky v praxi by měly být uvedené instituty vnímány jako prostředky plnohodnotného řešení trestních věcí.

Naproti tomu odstoupení od dohody o vině a trestu obviněným, resp. jeho odvolání prohlášení, že spáchal skutek, pro který je v daném řízení stíhán a jehož se týká sjednaná dohoda o vině a trestu, je možné až do doby, než se ve veřejném zasedání soud odebere k závěrečné poradě k rozhodnutí o návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu. Soud v takovém případě nemůže schválit dohodu o vině a trestu a musí věc vrátit státnímu zástupci k došetření podle § 314r odst. 2 trestního řádu. Schválení dohody proti vůli obviněného je zásahem do práva na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Platná právní úprava i přes své další novelizace nevyužívá všech možností, aby zajistila obviněnému v plném rozsahu právo na rychlý a spravedlivý proces. Právo, aby trestní věc obviněného byla projednána v přiměřené lhůtě, je součástí práva na spravedlivý proces podle článku 6 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod. Rychlost řízení podmiňuje spravedlivý charakter řízení - zdlouhavost řízení může vést k oslabení hodnoty důkazu, navíc obviněný i poškozený jsou vystavováni nejistotě o výsledku řízení, vytrácí se vztah mezi trestným činem a trestem, neúměrně dlouho se udržuje stav, kdy obviněný, který je považován za nevinného, musí snášet zásahy do práv a svobod

chráněných citovanou úmluvou. Její článek šestý výslovně vyžaduje, aby soudní řízení bylo rychlé a spravedlivé.

Vzhledem k tomu, že bude vyslovena vina, byť nebude uložen trest, umožňuje toto řešení ukládat takovému pachateli ochranná opatření (např. zabránění věci, ochranné léčení), v důsledku čehož je umožněna vyšší ochrana důležitých společenských zájmů, a současně se ani neoslabuje postavení poškozeného v trestním řízení, který se tak může úspěšně domáhat náhrady škody a také snáze dosáhnout její skutečné úhrady.

Novela trestněprávních ustanovení č. 333/2020 Sb., ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1.1.2020 zakotvuje v sobě m.j. povinnost spolupracujícího obviněného „dodržet slovo“ a i po skončení jeho trestního stíhání (lze předpokládat, že jeho trestní stíhání skončí dříve), napomáhat orgánům činným v trestním řízení i nadále, a to až do ukončení trestního řízení souvisejícího. Dále předmětná novela zavádí nový termín „obnova řízení v neprospěch obviněného“ viz. ust. § 278 odst. 5 tr. řádu, ve znění pozdějších předpisů, a to pro případ, že spolupracující obviněný těmto svým zákonným závazkům nedostojí.¹⁹

Za největší průlom v rámci průběhu trestního řízení ve spojitosti s novelou trestněprávních ustanovení provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. lze považovat skutečnost, že státní zástupce je oprávněn označit osobu, proti které je vedeno trestní řízení, za spolupracujícího obviněného nejen v rámci přípravného řízení, ale i v řízení před soudem, tedy po podání obžaloby. Dále lze za zlomový postup považovat i fakt, že spolupracujícího obviněného lze uvedeným statutem označit nejen v obžalobě, jak tomu bývalo i po novelizaci zákonem č. 193/2012 Sb., ale i v rámci dohody o vině a trestu, kdy tuto dohodu lze uzavřít nejen v rámci vyšetřování, ale i po jeho skončení.

V průběhu vyšetřování může státní zástupce označit obviněného za spolupracujícího buď jako dosud v obžalobě, jejímž podáním končí přípravné řízení i vyšetřování (§ 12 odst. 10 tr. řádu), nebo nově, od 1. 10. 2020 dle zákona

¹⁹ Jelínek, J., a kol.: *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání dle stavu k 1.9.2022. Praha: Leges 2022. ISBN 978-80-7502-637-8, s. 964

č. 333/2020 Sb., také v dohodě o vině a trestu, kterou uzavře v průběhu vyšetřování s obviněným, jenž splní podmínky uvedené v § 178a odst. 1 písm. a), b), c) tr. řádu. V tom panuje shoda mezi státními zástupci a obhajobou (obviněnými, pokud se hájí sami, nejde-li o nutnou obhajobu, i obhájci, jde-li o nutnou obhajobu).²⁰

Předběžné projednání obžaloby z důvodu uvedeného v § 186 písm. g) tr. řádu, tedy v případě, že se jeví vhodným a nikoliv nemožným sjednání dohody o vině a trestu, probíhá ve specifických formách upravených v § 187 odst. 4 tr. řádu. Odchylný postup v těchto případech je opodstatněn zvláštní povahou toho, co je v nich předmětem předběžného projednání obžaloby. V rámci předběžného projednání obžaloby v těchto případech totiž nedochází k žádným jednáním o vině a trestu ani k vynesení žádných rozhodnutí týkajících se podstaty věci, ale toliko jsou v jeho rámci zjišťována stanoviska obviněného a státního zástupce k danému řešení věci.²¹

Soud může též předběžné projednání obžaloby v souladu s ust. § 187 odst. 4 tr. řádu iniciovat i v případě, že v průběhu vyšetřování státní zástupce s obviněným o možnosti sjednání dohody o vině a trestu z nezjištěného důvodu nejednal, a teprve v případě, že jedna ze stran, příp. obě, s daným postupem nesouhlasí, nařizuje hlavní líčení.

Vyjádrí-li státní zástupce i obviněný zájem jednat o dohodě o vině a trestu, tedy i v případech, kdy je její součástí označení obviněného za spolupracujícího, soud stanoví státnímu zástupci přiměřenou lhůtu k podání návrhu na schválení takové dohody. Podá-li státní zástupce ve stanovené lhůtě soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu, postupuje soud v souladu s ust. § 314o až 314s tr. řádu a pro případ, kdy se věc vrací do přípravného řízení, soud jedná na podkladě původní obžaloby. Nepodá-li státní zástupce ve stanovené lhůtě soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu, soud nařídí hlavní líčení, neučiní-li

²⁰ Vantuch, P.: *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/08/k-moznosti-vyuziti-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-v-dohode-o-vine-a-trestu/> [cit. 20. 2. 2024]

²¹ Drašík, A., a kol.: *Trestní řád; komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 64

v mezidobí sám některé z rozhodnutí uvedených v ust. § 188 (§ 187 odst. 4 tr. řádu).²²

Věta vložená do ust. § 314r odst. 3 tr. řádu skýtá obviněnému a státnímu zástupci možnost dosažení nového znění dohody o vině a trestu, i pokud je její součástí označení obviněného za spolupracujícího, bez vrácení věci do přípravného řízení. Pro obviněného, který je pachatelem trestného činu a důkazy provedené ve vyšetřování jej prokazatelně usvědčují, je to vhodná možnost sjednání přijatelného znění dohody o vině a trestu, která může být využita již v předběžném projednání obžaloby, nikoliv tedy až po vrácení věci do přípravného řízení. Přesto v případě vrácení věci do přípravného řízení nelze pojmově nevyloučit sjednání nové dohody o vině a trestu. V případě, že byl předchozí návrh dohody soudem z nějakého důvodu odmítnut, je státní zástupce vysloveným právním názorem soudu vázán a v rámci nového předkládaného návrhu na schválení dohody o vině a trestu je povinen připomínky soudu ve svém novém podání zohlednit.²³

Možnost označení obviněného za spolupracujícího v dohodě o vině a trestu dojednané se státním zástupcem po podání obžaloby se jeví jako reálná v tom případě, kdy soud po předběžném projednání obžaloby v souladu s ust. § 188 odst. 1 písm. e) tr. řádu vrátí věc státnímu zástupci k došetření. Takto se může spolupracující obviněný v průběhu vyšetřování v souladu s ust. § 178a odst. 1 písm. a) tr. řádu v rámci dohody o vině a trestu uzavřené se státním zástupcem zavázat, že poskytne orgánům činným v trestním řízení úplnou a pravdivou výpověď, a to nejen v přípravném řízení, ale samozřejmě i v rámci řízení před soudem.

Tento postup přichází v úvahu zejména v případě, že obviněný v průběhu vyšetřování využil svého zákonného práva a ve věci nevyprávěl, příp. svou trestnou činnost popřel, ale na druhou stranu v rámci své výpovědi neuvedl nic, co by mělo svědčit v jeho prospěch.

²² Vantuch, P.: *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/08/k-moznosti-vyuziti-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-v-dohode-o-vine-a-trestu/> [cit. 20. 2. 2024]

²³ tamtéž

V případě, že obviněný ve stávající fázi trestního řízení vypovídal odlišně a následně se rozhodl svou výpověď změnit, aby splnil podmínku uvedenou v ust. § 178a odst. 1 písm. a) tr. řádu, musí být velmi pečlivě posuzována jak výpověď předchozí, v níž obviněný spáchání trestné činnosti popíral, tak jeho výpověď nová. V těchto souvislostech je nutné zvážit obsah motivace obviněného ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a dále souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými v rámci trestního řízení ve věci.

Další změnou, kterou přinesla novela tr. řádu provedená na základě zákona č. 333/2020 Sb. do praxe je obligatorní povinnost předsedy senátu zavedená u hlavních líčení zahájených po 1. 10. 2020, tedy obligatorní povinnost poučit osoby, proti kterým je vedeno trestní řízení, že i po přednesení obžaloby mohou se státním zástupcem sjednat dohodu o vině a trestu v souladu s ust. § 206b tr. řádu.²⁴

Za tímto účelem může předseda senátu hlavní líčení přerušit či odročit a v případě ukončení jednání mezi obžalovaným a státním zástupcem (bez ohledu na to, zda k uzavření dohody o vině a trestu došlo či nikoliv), v hlavním líčení pokračuje.

V souladu s ust. § 178a odst. 1 písm. a) tr. řádu je povinen spolupracující obviněný v rámci dohody o vině a trestu zavázat se k podání úplné a pravdivé výpovědi o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu, a to jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem. Pokud však po podání obžaloby nebyly předsedou senátu shledány důvody k předběžnému projednání obžaloby v souladu s ust. § 186 písm. g) tr. řádu a nedošlo k vrácení věci státnímu zástupci k došetření v souladu s ust. § 186 odst. 1 písm. e) tr. řádu, lze mít za pojmově vyloučené, aby obviněný podal úplnou a pravdivou výpověď o činnosti organizované skupiny již v přípravném řízení, konkrétně ve vyšetřování. To může učinit jen po vrácení věci do přípravného řízení. Pouze v takovém případě je možné, aby v rámci vyšetřování došlo k sjednání dohody o vině a trestu mezi státním zástupcem a obviněným

²⁴ Vantuch: *K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby*, Bulletin advokacie č. 4/2021. ISSN 1210-6348, s. 26-30.

a aby v jejím rámci došlo k označení obviněného za spolupracujícího. Pouze v tomto případě může obviněný splnit všechny podmínky v souladu s ust. § 178a odst. 1 tr. řádu a také se v souladu s písm. a) zavázat, že poskytne jak přípravném řízení, konkrétně v rámci vyšetřování, tak i u hlavního líčení před soudem, úplnou a pravdivou výpověď.²⁵

Přes vše výše uvedené je nutno mít na paměti, že označením obviněného za spolupracujícího v souladu s ust. § 178a tr. řádu není soud vázán v tom smyslu, že by byl bez dalšího povinen ukládat obžalovanému trest pod dolní hranicí trestní sazby. Soud je povinen tímto způsobem postupovat v případě, že sám nezávisle dospěje v rámci probíhajícího řízení k právnímu názoru, že došlo v souvislosti s tímto postupem k naplnění všech souvisejících zákonných podmínek.²⁶

Každý obviněný mající zájem na získání statutu spolupracujícího obviněného, by se měl dozvědět, a to nejlépe od svého obhájce, že pokud jej státní zástupce označí za spolupracujícího obviněného v obžalobě nebo v dohodě o vině a trestu, neplyne z tohoto označení soudu povinnost uložit mu trest pod dolní hranicí trestní sazby, příp. upustit od jeho potrestání vůbec. Tento postup je zcela v pravomoci soudu poté, co sám zhodnotí chování spolupracujícího obviněného a zjistí, v jakém rozsahu a jakým způsobem významně přispěl k dosažení účelu sledovaného tímto institutem.²⁷

Institut spolupracujícího obviněného zakotvený v ust. § 178a odst. 1 tr. řádu lze laicky zcela chybně přirovnat např. k institutu podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 tr. řádu, který byl do tuzemského trestního zákoníku inkorporován zákonem č. 292/1993 Sb., jako zvláštní způsob skončení trestního stíhání obviněného. Řízení je v tomto případě zakončováno jiným způsobem, než rozhodnutím o vině. Daný postup je veden v zájmu rychlejšího vyřizování trestních věcí, a to bez konání hlavního líčení nebo řízení před soudem vůbec,

²⁵ Vantuch, P.: *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/08/k-moznosti-vyuziti-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-v-dohode-o-vine-a-trestu/> [cit. 20. 2. 2024]

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.9.2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015, dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/8-tdo-661-2015> [cit. 13. 2. 2024]

²⁷ Vantuch, P.: *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/08/k-moznosti-vyuziti-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-v-dohode-o-vine-a-trestu/> [cit. 20. 2. 2024]

a to v případech, které lze považovat za skutkově i právně jednodušší, a kdy skutkovou podstatu konkrétního trestného činu naplnily dosud osoby, které lze považovat za nenarušené.

Postup orgánu činného v trestním řízení týkající se podmíněného zastavení trestního stíhání v souladu s ust. § 307 tr. řádu lze obecně aplikovat v řízení o přečinu, tedy o kterémkoliv nedbalostním trestném činu nebo úmyslném trestném činu, na který trestní zákoník pamatuje s horní hranicí trestní sazby do 5 let (§ 14 odst. 2 tr. zákoníku).

Za další rozdíl mezi institutem spolupracujícího obviněného uvedeného v ust. § 178a odst. 1 tr. řádu a podmíněného zastavení trestního stíhání dle ust. § 307 tr. řádu lze považovat skutečnost, že o podmíněném zastavení trestního stíhání může za podmínek uvedených v § 307 odst. 1 tr. řádu, v přípravném řízení rozhodnout sám státní zástupce, a v rámci tohoto postupu komunikuje s dozorujícím státním zástupcem sám obviněný, příp. prostřednictvím svého právního zástupce. V této komunikaci může obviněný pokračovat i v rámci řízení před soudem.

Naproti tomu při postupu dle ust. § 178a odst. 1 tr. řádu je dozorujícímu státnímu zástupci toto rozhodovací oprávnění zcela odebráno a ten je pouze oprávněn obviněného za spolupracujícího obviněného označit a teprve soud pak může u uvedeného obviněného v rámci výkonu svých rozhodovacích pravomocí ponížít trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku. Zatímco u podmíněného zastavení tr. stíhání v souladu s ust. § 307 tr. řádu vychází iniciativa pro tento postup obvykle ze strany obviněného, u institutu spolupracujícího obviněného tato iniciativa vychází zpravidla od policejního orgánu, který se v rámci své činnosti snaží přimět obviněného ke spolupráci.

V praxi bývají s osobou, kterou lze případně později nazývat spolupracujícím obviněným, realizovány poměrně krátce po sobě 2 výslechy, a sice první v souladu s ust. § 76 odst. 3 tr. řádu coby s osobou podezřelou a následně pak po vydání usnesení o zahájení tr. stíhání v souladu s ust. § 160 tr. řádu bývá tato osoba vyslechnuta v souladu s ust. § 91 a násl. tr. řádu coby s osobou obviněná. Bez ohledu na složitost případu musí k oběma výslechům dojít

v intervalu maximálně do 48 hodin. Uvedené písemné podklady jsou pak předávány dozorujícímu státnímu zástupci, který posoudí případné vypracování návrhu na vzetí obviněného do vazby.

Institut vazebního stíhání je všeobecně považován za „nátlakový fenomén“ související s činností policejního orgánu v určité fázi jeho činnosti, a to zejména v souvislosti s vydáváním usnesení o zahájení trestního stíhání v souladu s ust. § 160 tr. řádu, kdy má policejní orgán relativní jistotu pro své tvrzení, že osoba, proti které má být trestní řízení vedeno, je opravdu tou „správnou“ osobou a komunikace s obviněným ohledně institutu vazebního stíhání může být použita jako jakýsi Damoklův meč, který může a nemusí dopadnout v souvislosti s případnou (ne)spoluprací stíhané osoby. O etické stránce předmětného postupu policejního orgánu lze vést obsáhlé diskuse.

Naproti tomu lze považovat dnes již za samozřejmost, že osoba podezřelá/obviněná má již v rámci přípravného řízení právo zvolit si obhájce, komunikovat s ním bez přítomnosti třetí osoby a požadovat, aby byl obhájce přítomen u všech procesních úkonů, tedy i jeho výslechu, a to nejen výslechu realizovaného v souladu s ust. § 76 odst. 3 tr. řádu, ale i výslechu coby osoby obviněné v souladu s ust. § 91 a násl. tr. řádu, kterýchžto oprávnění je ze strany osoby, proti které se řízení vede, zhusta využíváno. Výjimku tvoří případy, kdy je obhájce ve lhůtě 48 hodin od zadržení nedosažitelný.

S ohledem na skutečnost, že pojem spolupracující obviněný bývá poměrně často spojován s problematikou závažné trestné činnosti, tedy trestná činnosti, na kterou trestní zákoník pamatuje trestní sazbou, jehož horní hranice převyšuje 10 let, jsou v těchto případech dány důvody nutné obhajoby v souladu s ust. § 36 tr. řádu. V takovém případě totiž musí mít obviněný svého obhájce již v přípravném řízení a v případě, že obviněný prokáže nedostatek finančních prostředků, bývá mu obhájce přidělen na náklady státu.

I přesto, že v souvislosti s novelou trestněprávních předpisů č. 193/2012 Sb., tedy rozšíření možností aplikace institutu spolupracujícího obviněného i na zločiny, tedy úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nad 5 let, u kterých není dána povinnost ze strany obviněného nechat se zastupovat obhájcem v souladu s ust. § 36 tr. řádu, a tedy

dochází k rozšíření možností přímé komunikace mezi osobou, proti které se řízení vede a dozorujícím státním zástupcem, bylo považováno společensky za vhodné, aby došlo ke zkvalitnění možností komunikace mezi státními zástupci a právními zástupci, kterážto snaha vyústila v podpis Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím, zastoupeným JUDr. Pavlem Zemanem, nejvyšším státním zástupcem a Českou advokátní komorou, zastoupenou JUDr. Vladimírem Jirouskem dne 7.12.2018, za jehož smysl je považována právě podpora vzájemné komunikace mezi státním zástupcem a obhájcem, a to zejména v oblasti využívání možností odklonů v rámci trestního řízení a dále v souvislosti s uzavíráním dohod o vině a trestu a nastavení a dodržování zásad této komunikace.

Na základě novely trestního řádu provedené na základě zákona č. 459/2011 Sb. v rámci nového ustanovení § 36b odst. 1 tr. řádu s účinností od 1. 1. 2012, je obviněnému umožněno, aby se i v případech nutné obhajoby v souladu s ust. § 36 odst. 3 tr. řádu mohl svého obhájce vzdát. Výjimku však tvoří případy, že je projednáván trestný čin, na který trestní zákoník pamatuje možností uložení výjimečného trestu.

Z praxe pak v uvedených souvislostech vyplývá, že v případě absence právního zástupce by obviněný neměl možnost vyslechnout si obhájcův oponentní názor, poukazující na skutečnost, že uložení trestu pod zákonnou hranicí v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku lze považovat pouze za jednu z více možností postupu při rozhodovací činnosti soudu o uložení trestu, a nikoliv tedy závazným slibem ze strany soudu.

I v případě, že by spolupracující obviněný své prohlášení o vzdání se obhájce v souladu s ust. § 36b odst. 3 tr. řádu později vzal zpět a následně si zvolil obhájce, příp. by mu tento byl ustanoven, procesní úkony dosud provedené by nebyly opakovány, tedy včetně doznání, jimž obviněný usvědčil nejen sebe, ale i ostatní členy organizované zločinecké skupiny, by bylo možno považovat za nezpochybnitelné, a to i v případě situace, že by bez tohoto doznání spolupracujícího obviněného a jeho spolupráce s orgány činnými v trestním řízení k rozkrytí a objasnění prověřované věci nedošlo, bez ohledu na fakt, že se obviněný v souladu s § 36b odst. 2 tr. řádu obhajoby vzdal a následně postupoval

bez možnosti poradit se se svým právním zástupcem a ve věci konal pouze pod vlivem policejního orgánu či dozorujícího státního zástupce.

Obhájce se naproti tomu v souladu s ustanovením účinného tr. řádu nemůže vzdát ten obviněný, jemuž lze uložit za trestný čin, pro který je stíhán, výjimečný trest.

Ačkoliv důvodová zpráva vztahující se k novele trestního řádu uvozené zákonem č. 41/2009 Sb. počítala s častějším využíváním institutu mimořádného snížení ukládaného trestu odnětí svobody v souladu s ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku, bez omezení uvedeného v ust. § 58 odst. 3 tr. zákoníku, praxe tomu nenasvědčuje. Jedním z důvodů může být i skutečnost, že přístupy soudů při ukládání trestu obžalovaným označeným v obžalobě jako spolupracující obvinění, jsou poměrně velmi odlišné.

Na druhou stranu lze v uvedených souvislostech poukázat na skutečnost, že za účelem mimořádného snížení trestu odnětí svobody u jakéhokoliv obviněného/obžalovaného může soud využít i ust. § 58 odst. 1 tr. zákoníku, a to v případech, že má soud s ohledem na okolnosti případu nebo na poměry pachatele důvodně za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody trestním zákonem stanovené bylo pro pachatele neadekvátní a že lze dosáhnout jeho nápravy i trestem nižším. V takovém případě je též oprávněn snížit výši trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Ustanovení § 58 odst. 1 tr. zákoníku lze považovat za základní prostředek soudcovské individualizace trestu a projevem depenalizace v intencích trestního zákoníku. Tento přístup umožňuje snížení ukládaného trestu odnětí svobody, aniž by obviněný musel souhlasit s tím, že bude označen jako spolupracující obviněný.

S problematikou institutu spolupracujícího obviněného se přímo či nepřímo pojí problematika možnosti zajištění bezpečnosti takové osoby, zejména s ohledem na skutečnost, že takový spolupracující obviněný se stává v očích původní organizované zločinecké skupiny zrádcem a jeví se zpravidla jako velmi žádoucí mu tuto okolnost dát patřičně pocítit. V těchto souvislostech lze poukázat na existenci zákonné normy č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně občanského soudního řádu. Účel tohoto zákona lze spatřovat v úpravě poskytování zvláštní ochrany a pomoci nejen

svědkovi, ale i dalším osobám, u kterých lze předpokládat, že jim v souvislosti s trestním řízením může hrozit újma na zdraví, příp. jiné nebezpečí.

V uvedeném zákoně je rozpracována problematika nadstandardního způsobu ochrany ohrožených osob, kdy je ochrana ohrožené osoby realizována pouze v těch případech, že policie zjistí skutečnosti nasvědčující tomu, že v souvislosti s připravovaným nebo již probíhajícím trestním řízením se svědek nebo jiná osoba zúčastněná na tomto trestním řízení ocitli v ohrožení života nebo zdraví, přičemž se nedaří potencionálního útočníka běžnou policejní činností odhalit a následně jej eliminovat.

Za ohroženou osobu se považuje ta, která

a) podala nebo má podat vysvětlení, svědeckou výpověď nebo vypovídala či má vypovídat jako obviněný anebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení, nebo

b) je znalcem nebo tlumočnickem anebo obhájcem, pokud obviněný, kterého jako obhájce zastupuje, vypovídal nebo má vypovídat, aby pomohl k dosažení účelu trestního řízení, anebo

c) je osobou blízkou osobě uvedené v písmenu a) nebo b) (§ 2 odst. 1 zákona č. 137/2001 Sb.). Chráněnou osobou je ohrožená osoba uvedená v § 2 odst. 1, které je poskytována zvláštní ochrana a pomoc (§ 2 odst. 2 zákona č. 137/2001 Sb.)²⁸

Ačkoliv ze samotné právní úpravy zákona č. 137/2001 Sb. jednoznačně nevyplývá, že by v souladu s ustanovením tohoto zákona bylo možno postupovat i ve vztahu k osobě spolupracujícího obviněného a jeho obhájce, pojmově tuto skutečnost ale vyloučit nelze. Zákon č. 137/2001 Sb. účinný od 1.7.2002 ani jeho důvodová zpráva tento postup nezmiňují, a to už jen z toho důvodu, že v době vzniku zákona institut spolupracujícího obviněného neexistoval, lze v rámci výkladu de lege ferenda dospět k závěru, že lze zvláštní ochranu poskytnout i obviněnému a jeho obhájci, pokud obviněný vypovídá.

²⁸ ust. § 2 odst. 1 zák. č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob, ve znění pozdějších předpisů

Vzhledem k tomuto výkladu by se zvláštní ochrana měla vztahovat i na spolupracujícího obviněného, a to bez ohledu na skutečnost, že ust. § 178a tr. řádu vzniklo novelizací trestního řádu zákonem č. 41/2009 Sb. až zhruba o 8 let později. Lze mít totiž důvodně za to, že spolupracující obviněný může účinně přispět k odhalení dalších pachatelů trestné činnosti, příp. k rozkrytí organizovaných zločineckých struktur rozhodně progresivnějším způsobem, než obviněný, který s orgány činnými v trestním řízení nespolupracuje, a pouze doznává trestnou činnost, a tím usvědčuje pouze sebe i jiné pachatele.

2.1 Spolupracující podezřelý

Institut spolupracujícího podezřelého byl do tuzemského trestněprávního rámce inkorporován na základě zákona č. 163/2016 Sb., účinného od 1.7.2016, kterým byly novelizovány jak trestní řád, tedy zák. č. 141/1961 Sb., tak trestní zákoník, tedy zák. č. 40/2009 Sb., oba ve znění pozdějších předpisů.

Do trestního řádu bylo tak zakotveno zvláštní ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání a rozhodnutí o nestíhání osoby podezřelé, tedy „spolupracujícího podezřelého“, institutu upraveného v ustanoveních § 159c a 159d tr. řádu. Podstata této trestněprávní legislativy spočívá v tom, že u taxativně vymezených skutkových podstat trestných činů korupčního charakteru policejní orgán rozhoduje o dočasném odložení trestního stíhání, přičemž je nutné zdůraznit, že předmětný postup je vázán na splnění zákonných podmínek a je postupem obligatorním.²⁹

Tímto zvláštním ustanovením o dočasném odložení trestního stíhání tak dochází k aplikačnímu rozšíření možností právní úpravy obecného ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání v souladu s ust. § 159b tr. řádu o jednu z dalších možností, jak dosáhnout případného oddálení uložení trestní sankce nepodmíněného odsouzení, příp. sankcionování vůbec.

Předmětný postup rozšiřuje rejstřík „možností“ rezignace ohledně sankcionování pachatelů. Lze jej charakterizovat jako zvláštní postup orgánu

²⁹ Galovcová, I.: *Rozhodnutí o nestíhání podezřelého – (ne)důvodný zásah do standardního trestního procesu?* In *Kriminalistika* 2/2019. ISSN 1210-9150, s. 83

činného v trestním řízení, v souvislosti s nímž je prostřednictvím procesního institutu právně zasahováno do trestního práva hmotného, konkrétněji do oblasti upravující problematiku trestní odpovědnosti a právních následků.

Jak již bylo předestřeno, právo i povinnost rozhodovat o uvedeném způsobu odklonu trestního řízení se ohledně spolupracujícího podezřelého přesouvá z rozsahu pravomocí státního zástupce na policejní orgán, protože ten *rozhodne o dočasném odložení trestního stíhání podezřelého z trestného činu pletich v insolvenčním řízení podle § 226 odst. 2, 4 nebo 5 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e), odst. 3 nebo 4 trestního zákoníku, pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b), odst. 2 nebo 3 trestního zákoníku, pletich při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b), odst. 2 nebo 3 trestního zákoníku, podplacení podle § 332 trestního zákoníku nebo nepřímého úplatkářství podle § 333 odst. 2 trestního zákoníku, pokud podezřelý slíbil úplatek, majetkový nebo jiný prospěch jen proto, že byl o to požádán, učinil o tom dobrovolně a bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, oznámí policejnímu orgánu skutečnosti, které jsou mu známy o trestné činnosti toho, kdo o tento úplatek, majetkový nebo jiný prospěch požádal, a zaváže se podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech.*³⁰

Stejně jako lze v předmětném ustanovení trestního řádu nalézt konkretizovaný výčet trestných činů, ve spojitosti se kterými je oprávněn policejní orgán ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání v souladu s ust. § 159c tr. řádu aplikovat, je nutné na druhou stranu ještě podotknout, že v souladu s uvedeným ustanovením o dočasném odložení trestního stíhání nelze postupovat, *byl-li úplatek, majetkový nebo jiný prospěch slíben v souvislosti s výkonem pravomoci úřední osoby uvedené v § 334 odst. 2 písm. a) až c) trestního zákoníku nebo úřední osoby uvedené v § 334 odst. 2 písm. d) trestního*

³⁰ ust. § 159c odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

*zákoníku, jde-li o úřední osobu zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv cizí stát.*³¹

Víceméně lze v uvedených souvislostech konstatovat, že policejní orgán není v dané věci s to rozhodnout bez toho, aniž by uvažovaný předmětný postup konzultoval s dozorovým státním zástupcem a lze tedy vyslovit závěr, že na policejnímu orgán byla uvedená rozhodovací povinnost přenesena v mezích souvisejících ustanovení tr. řádu.

*Usnesení o nestíhání podezřelého doručí státní zástupce bezodkladně po právní moci Nejvyššímu státnímu zastupitelství³², a Nejvyšší státní zástupce může do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o nestíhání podezřelého podle § 159d odst. 1, o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci.*³³

V rámci zvláštního ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání v souladu s ust. § 159c tr. řádu nejsou dány procesní překážky, pro které se jeví jako nezbytné, příp. vhodné, dočasné odložení trestního stíhání a po jejichž odpadnutí by bylo stíhání zahájeno, ale je zde uveden výčet podmínek, z nichž některé jsou hmotněprávní povahy, jejichž následkem by mělo být obligatorní odložení trestního stíhání, přičemž procesně by mělo navázat rozhodnutí o nestíhání.³⁴

Relevantní rozdíl právně upravující postup proti spolupracujícímu podezřelému a spolupracujícímu obviněnému lze spatřovat ve skutečnosti, že zatímco postup proti spolupracujícímu obviněnému lze právně aplikovat v souvislosti s naplněním skutkových podstat všech zločinů a zvláště závažných zločinů, postup proti osobě spolupracujícího podezřelého lze aplikovat jen proti osobě, která svým jednáním naplnila skutkovou podstatu některého z trestných činů daných konkrétním výčtem trestných činů, který je v rámci trestněprávní legislativy vymezen jak negatorně, tak pozitivně.

³¹ ust. § 159c odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

³² ust. § 159d odst. 3 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

³³ ust. § 174a odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ Galovcová, I.: *Rozhodnutí o nestíhání podezřelého – (ne)důvodný zásah do standardního trestního procesu?* In Kriminálnístika 2/2019. ISSN 1210-9150, s. 84

3. Hmotněprávní důsledky uplatnění institutu spolupracujícího obviněného v praxi

Jak již bylo uvedeno v rámci předchozích kapitol, jedním z důvodů, proč by se pachatelé zločinů a zvláště závažných zločinů mohli/měli dobrovolně etablovat do rolí spolupracujících obviněných, je příslib mírnější trestněprávní sankce, příp. možnost uplatnění natolik shovívavého přístupu ze strany soudu, na jehož základě nebude spolupracující obviněný sankcionován de facto vůbec.

Ačkoliv bývá v podobných případech ze strany osob, proti kterým je trestní řízení vedeno, propagována jejich ústy, příp. ústy jejich právních zástupců i myšlenka sebereflexe, přijetí odpovědnosti a snaha o nápravu, lze tento postup v některých případech považovat za obligatorní postup obhajoby.

Zatímco starší novela trestněprávní legislativy, tedy zák. č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, umožňovala soudu de facto zcela ignorovat procesní postavení spolupracujícího obviněného a postupovat ve věci „tradičně“, tedy vydat meritorní rozhodnutí zcela bez přihlédnutí k existenci ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku s přihlédnutím k ust. § 58 odst. 1 tr. zákoníku, změna trestního řádu a některých dalších zákonů prostřednictvím zákona č. 193/2012 Sb., již tento postup soudu neumožňuje a přímo soudu ukládá povinnost procesní postavení spolupracujícího obviněného relevantně zohlednit. Toto zohlednění tedy může spočívat nejen v již uvedeném postupu za užití ust. § 58 odst. 4 tr. zákoníku s přihlédnutím k ust. § 58 odst. 1 tr. zákoníku, ale i v případném užití potupu v souladu s novelizovaným ust. § 2 odst. 8 věta první (resp. ust. § 180 odst. 1 tr. řádu), tedy postupu na základě návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, které obligatorně podává státní zástupce za splnění ostatních podmínek uvedených v ust. § 175b odst. 2 tr. řádu.

Další možností, jak lze zakončit proces s osobou mající status spolupracujícího obviněného, může být postup souladný s ust. § 179g tr. řádu, ve znění pozdějších předpisů, na základě kterého lze rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, kdy oprávnění tohoto rozhodnutí má státní zástupce při dodržení všech podmínek za strany obviněného v tomto ustanovení

tr. řádu uvedených, tedy že se k činu dozná, nahradí škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavře dohodu, nebo učiní jiná potřebná opatření k její náhradě a vydá bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání a s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vysloví souhlas.³⁵

Státní zástupce pak v rozsahu svých pravomocí rozhodne o tom, zda bude spolupracující obviněný povinen zavázat se, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil trestného činu, nebo zda složí na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, přičemž by tato částka neměla být zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu, a vzhledem k osobě spolupracujícího obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.³⁶

Nelze dále v současné době rozhodně považovat za pojmově vyloučené, že trestní řízení se spolupracujícím obviněným bude ukončeno v souladu s ust. § 307 (podmíněné zastavení trestního stíhání), či ust. § 309 (zastavení tr. stíhání na základě narovnání) tr. řádu, za obligatorního splnění podmínek ze strany obviněného, tedy podmínek souvisejících s tímto postupem. Mezi takové podmínky lze obecně zařadit kromě uvedených v ust. § 307 odst. 1 tr. řádu také, že se spolupracující obviněný zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, nebo složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.³⁷

V uvedených souvislostech je nutno uvést, že na základě předmětného postupu nedochází v žádném případě k oslabení procesního postavení

³⁵ ust. § 179g odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ ust. § 179g odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ ust. § 307 odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

poškozeného, protože v souladu s ust. § 43 odst. 1 tr. řádu zůstává poškozenému právo podávat návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, osobně nebo v zastoupení se zúčastnit sjednávání dohody o vině a trestu, stejně jako zúčastnit se hlavního líčení nebo veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení předmětné dohody o vině a trestu a před skončením tohoto řízení se k celé věci vyjádřit, kterýžto postup lze hodnotit spíše jako posílení jeho procesních práv, přičemž o případné možnosti sjednání dohody o vině a trestu musí být poškozený spraven v dostatečném předstihu, aby byla poškozenému ponechána možnost uplatnění nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, příp. na vydání bezdůvodného obohacení, a to nejpozději v rámci prvního jednání o takové dohodě.

Nebude zcela jistě na škodu zopakovat, že v případech, kdy obviněný buď v přípravném řízení, nebo v rámci řízení před soudem poruší své závazky, tedy včetně svého závazku souvisejícím s podáním úplné a pravdivé výpovědi o relevantních skutečnostech, může být vydáno procesní rozhodnutí o tom, že nadále nebude za spolupracujícího obviněného považován. O tomto eventuálním postupu je třeba obligatorně obviněného poučit a dojde-li z jeho strany k takovému pochybení, o změně tohoto jeho procesního postavení jej v přípravném řízení uvědomí státní zástupce s v rámci řízení před soudem příslušný soud, a to s využitím ust. § 181 odst. 2 tr. řádu, na návrh státního zástupce, příp. i bez takového návrhu.

Předmětné rozhodnutí soudu, resp. státního zástupce musí být vždy odůvodněno, přičemž proti tomuto procesnímu rozhodnutí není přípustné podání opravného prostředku.

4. Legalita a oportunita – vybrané základní zásady trestního řízení

Základní zásady trestního řízení nelze jednoznačně považovat za hodnoty neměnné, byť některé jsou historicky starší, jiné se vyvíjejí a doplňují na základě požadavků EÚLP.³⁸

Jsou to právě zásady trestního řízení, které doznaly poměrně markantních, a to zejména interpretačních posunů, v souvislosti s realizovanými výše popisovanými novelizacemi trestněprávní legislativy, a to zejména v souvislosti s novelizací na základě zák. č. 193/2012 Sb. Zde uváděnou zásadu legality a oportunitu samozřejmě nevyjímaje.

Jakákoliv aplikace institutu spolupracujícího obviněného prostřednictvím hmotněprávního institutu, resp. procesněprávních nástrojů představuje popření, resp. výjimku ze zásady legality a posílení zásady oportunitu v rámci trestního řízení. Za diskutabilní lze v tomto ohledu považovat již celkovou přípustnost oslabování zásady legality. Sám stát tímto způsobem proklamuje spravedlnost tím, že stanoví cenu ze její dosažení, a to popřením zásad trestního řízení. V těchto ohledech je nutné zdůraznit, že jakékoliv vybočení ze základních zásad dokazování by mělo být podepřeno účinnými kontrolními mechanismy.³⁹

Je to i zásada legality, která je právně konstruována jako nikoliv bezvýjimečná (srov. též pramen výjimky), v jejímž rámci patrně všechny výjimky z této zásady nelze automaticky zařadit i jako projevy protizásady - zásady oportunitu.⁴⁰

Dle současné dikce zák. č. 141/1961 Sb., tr. řád, ve znění pozdějších předpisů, bylo možno pozici státního zástupce v rámci trestního řízení před nabytím účinnosti zákona č. 193/2012 Sb., kterým byl trestní řád novelizován,

³⁸ Záhora, J.: *Uplatňovanie zásady primeranosti a zdržanlivosti pri využívaní informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní v Slovenskej republike*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2018, roč. 26, č. 1. ISSN 1210-9126, s. 31.

³⁹ Vrtíková, K.: *Rozhodující nástroj boja proti organizovanej kriminalite? Spolupracujúci obvinený*. Právny obzor, 106, 2023, č. 3. ISSN 0032-6984, s. 215

⁴⁰ Chmelík, J., a kol.: *Trestní řízení*. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2014. ISBN 978-80-7380-488-6, s. 59.

považovat za nepoměrně jednodušší, ačkoliv samotná zásada legality uvedená v ust. § 2 odst. 3 tr. řádu, ve znění pozdějších předpisů, markantních formálních legislativních změn nepocítila, protože státní zástupce byl i v minulosti povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozvěděl, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanovila jinak.⁴¹

Předmětná novelizovaná trestněprávní úprava pak poskytuje státnímu zástupci nesrovnatelně větší manipulační prostor, na jehož základě může právně pojmout postup proti osobě, proti které má být vedeno trestní řízení. Nelze však v uvedených souvislostech hovořit o libovůli státního zástupce, na základě které bude proti osobě pachatele postupovat, protože pro aplikaci každého z uvedených postupů je, jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, nutno splnit další podmínky uvedené v zákoně.

Tedy zásadu oportunity, coby zásadu úzce související se zásadou legality, lze v současné době v souvislosti s nastíněným vývojem trestněprávní legislativy považovat za pojmově odlišnou, když v souvislosti s jeho aplikací je státní zástupce povinen sledovat nejen „slepou“ snahu o trestání osob, které kdy konaly v rozporu s trestním zákoníkem, ale je v rámci plnění svých povinností sledovat i účelnost tohoto svého konání.

Zásada oportunity byla implicitně vložena do trestního řádu z roku 1873 až v souvislosti s jeho novelizací z roku 1945 (dekret prezidenta republiky č. 62/1945 Sb., o úlevách v trestním řízení soudním) a další z roku 1946 (zák. 166/1946 Sb.), přičemž v úvahu je vhodné vzít i trestněprávní úpravu zakotvenou v ust. § 42 zák. č. 48/1931 Sb., a v ust. § 14 odst. 4 a 5 zák. č. 108/1933 Sb, o ochraně cti.⁴²

Zásada oportunity umožňuje státnímu zástupci v konkrétním případě z důvodu neúčelnosti, nebo z jiných důvodů, nestíhat pachatele i navzdory splnění obecných podmínek pro jeho stíhání. Prvky zásady oportunity lze spatřovat v institutech fakultativního zastavení trestního stíhání nebo odložení věci

⁴¹ ust. § 2 odst. 3 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴² Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J.: *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 67

z totožných důvodů, spolupracujícího obviněného a odklonů, mezi něž se řadí podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a dohoda o vině a trestu. Obecně je rovněž vnímáno postupné přibývání prvků oportunity, a to nejen v rámci tuzemského trestního řízení, a to v souvislosti se snahami o urychlení a zjednodušení trestního řízení, zvýhodnění právního postavení oběti v rámci trestního řízení, výchovného působení na obviněného, popřípadě též účelného potírání organizované kriminality a terorismu.⁴³

O zásadě oportunity coby pojmovému opaku zásady legality lze tedy v souhrnu uvést, že poskytuje možnost státnímu zástupci v konkrétním případě nestíhat pachatele trestného činu z důvodu neúčelnosti, resp. vhodnosti tohoto konání, i když v obecné rovině lze podmínky pro realizaci tohoto stíhání považovat v podstatě za splněné.

Příkladmo, kdy příslušný státní zástupce věc zahájil podáním obžaloby, může a nemusí uplatnit institut odložení věci v souladu s ust. § 159a odst. 3, odst. 4 tr. řádu (v případě zkráceného přípravného řízení lze analogicky přistoupit k postupu v souladu s ust. § 179c odst. 2 písm. f), písm. i) tr. řádu), dále je oprávněn při splnění souvisejících zákonných podmínek podmíněně odložit podání návrhu na potrestání v souladu s ust. § 179c odst. 2 písm. h) tr. řádu před zahájením trestního stíhání, příp. je oprávněn trestní stíhání zastavit v souladu s ust. § 172 odst. 2 tr. řádu, nebo rozhodne o použití odklonu trestního řízení v souladu s ust. § 307 (podmíněné zastavení trestního stíhání) nebo § 309 (schválení narovnání) tr. řádu.

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem se liší od podmíněného odsouzení tím, že soud neuloží trest, ačkoliv jsou jinak pro tento úkon splněny všechny zákonem stanovené podmínky, ale o jeho uložení rozhodně pouze v případě, že pachatel ve zkušební lhůtě nevedl řádný život a nevyhověl tedy uloženým podmínkám.⁴⁴

⁴³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta J. a kol.: *Trestní právo procesní*, 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 102–104

⁴⁴ Jelínek, J., a kol.: *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání dle stavu k 1.9.2022. Praha: Leges 2022. ISBN 978-80-7502-637-8, s. 99

Ve vztahu k mladistvému, coby osobě, proti které je vedeno trestní řízení, je pak státní zástupce oprávněn za současného splnění souvisejících zákonných podmínek postupovat v dané věci v souladu s ust. § 70 nebo § 71 z.s.m.⁴⁵

V uvedených souvislostech lze pak hovořit až o masívním zavádění příkladů oportunity do našeho trestního řádu, a to zejména ve snaze o urychlení a zefektivnění trestního řízení, která později vedla k propagaci odklonů, jako jsou podmíněné zastavení trestního stíhání, odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání a dohoda o vině a trestu. Je zde poukazováno i na další „oportunní výjimky“ mezi kterými lze uvést souhlas poškozeného s trestním stíháním, fakultativní zastavení trestního stíhání či dočasné odložení trestního stíhání s tím, že již lze na základě tohoto přístupu vyslovit obavu nad erozí zásady oficiality a legality, jakož i nad podstatnou změnou charakteru trestního řízení.⁴⁶

Souhrnně lze k výše uvedenému uvést, že mezi výjimky ze zásady legality trestního stíhání lze na základě některých právních názorů považovat i případy, kdy státní zástupce stíhat nemůže, neboť mu to nedovoluje zákon nebo mezinárodní smlouva.⁴⁷

Mezi skutečnosti, na základě kterých státní zástupce nesmí/nemůže stíhat obviněného, řadíme ty, které jsou zakotveny v současném tr. zákoníku, konkrétně v jeho ust. § 10 (vynětí z pravomocí orgánů činných v trestním řízení u osob požívající výsady a imunity), ust. § 11 (nepřípustnost trestního stíhání v souvislosti s amnestií prezidenta republiky, promlčení tr. stíhání a další) a ust. § 163, kdy je třeba u některých taxativně uvedených trestných činů striktně požadován pro zahájení trestního stíhání souhlas poškozeného.

⁴⁵ Fenyk, J., Císřová, D., Gřivna, T., a kol.: *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 104

⁴⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1, s. 146–151.

⁴⁷ Fenyk, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1. díl. *Trestní zákoník*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4, s. 40.

Praxe považuje za zvláštní případ výjimky ze zásady legality i dočasné odložení tr. stíhání v souladu s ust. § 159b a § 159c tr. řádu.⁴⁸

Zcela lapidárně a „neprávnicky“ lze uvedené zásady legality a oportunity, mající kontradiktorní charakter, laicky interpretovat takovým způsobem, že tyto jsou sice ve své podstatě formálně stejné (viz. ust. § 2 odst. 3 tr. řádu), ale na jednu stranu státní zástupce za předpokladu splnění zákonných podmínek trestního stíhání veden zásadou legality, a tedy stíhat „musí“, zatímco v souladu se zásadou oportunity v daném případě stíhat může, ale není to jeho zákonnou obligatorní povinností.

⁴⁸ Fenyk, J., Císřová, D., Gřivna, T., a kol.: *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 104

5. Komparace české trestněprávní úpravy spolupracujícího obviněného s odpovídající právní úpravou ve vybrané zemi EU (vybrané třetí zemi)

5.1 Slovensko

Nejdostupnějšími se pro zpracovatele předkládané písemné práce z hlediska mnohosti a rozmanitosti informačních zdrojů, jeví komparace tuzemské a slovenské právní úpravy předmětné problematiky.

Na Slovensku došlo dříve, než tomu bylo u nás, k přijetí zákona upravující právní postup vztahující se k osobě spolupracujícího obviněného (korunního svědka) v podobě, v jaké je u nás účinný od 1.7.2012 na základě zák. č. 193/2012 Sb., ačkoliv se termín „spolupracující obviněný“ či „korunní svědek“ ve slovenské trestněprávní legislativě vůbec nevyskytuje, přestože postupy a hmotněprávní konsekvence plynoucí z těchto právních institutů jsou jak v rámci „Trestného poriadku“, tedy zák. č. 301/2005 Z. z. (trestní řád), tak v rámci „Trestného zákona“, tedy zák. č. 300/2005 Sb. Z. z. (trestní zákoník), poněkud roztříštěně zakotveny, přičemž termín „korunný svedok“ je v rámci aplikace trestněprávních norem v praxi zcela běžně užíván.

Spolupracující obviněný byl do slovenské trestněprávní legislativy zaveden s účinností k 1. prosinci 2003 a byl pojat jako převážně procesní institut. Samotnou definici spolupracujícího obviněného nalezneme v ust. § 205 odst. 1 slovenského trestní řádu (trestného poriadku – dále jen „tr. por.“) v platném a účinném znění – tedy zákona č. 301/2005 Z. z., podrobněji dále v rámci jeho ust. § 215 a § 218 odst.1 a § 228.

K naplnění obsahu institutu spolupracujícího obviněného může dojít jak v rámci přípravného řízení, tak v řízení před soudem. V rámci přípravného řízení lze v uvedených souvislostech aplikovat dočasné odložení sdělení obvinění. Z tohoto důvodu však ještě není možné uvedenou osobu nazvat spolupracujícím obviněným, protože se sám de iure, nenachází v procesním postavení obviněného. O spolupracujícím obviněném lze hovořit až v následujících procesních fázích, konkrétně v souvislosti se zastavením trestního stíhání

v souladu s ust. § 215 ods. 3 tr. por., v souvislosti s podmíněným zastavením trestního stíhání spolupracujícího obviněného v souladu s ust. § 218 a 219 tr. por. a též při přerušení trestního stíhání v souladu s ust. § 228 ods. 3 tr. por. V rámci posledních třech vyjmenovaných procesních postupů lze ohledně osoby, proti které je řízení vedeno, hovořit jako o spolupracujícím obviněném, protože již bylo proti konkrétní osobě vzneseno obvinění.⁴⁹

Do slovenského trestněprávního uživatelského prostředí byl termín „korunní svědek“ pravděpodobně přenesen doslovným, a nikoliv stylisticky nesprávným překladem britského termínu „crown witness“, což v překladu znamená „svědek koruny“, zatímco např. v Severním Irsku je v uvedených souvislostech užíván termín „supergrass“, neboli „bonzák“.⁵⁰

Ačkoliv současná slovenská trestněprávní úprava obsahuje ohledně dané problematiky poměrně velké množství institutů a postupů, o většině lze konstatovat, že je lze považovat za velice podobné, ne-li zcela identické se současnou tuzemskou trestněprávní legislativou, ačkoliv jsou zde patrné rozdíly. Lze zde uvést dočasné odložení vznesení obvinění dle § 205 tr. por., přerušení trestního stíhání podle § 228 tr. por., podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 218 tr. por a dále zastavení trestního stíhání podle § 215 tr. por.⁵¹

Jako první rozdíl mezi slovenskou a tuzemskou související právní úpravou lze spatřovat ve skutečnosti, že informace důležité pro trestní řízení jsou ze strany „korunního svědka“ poskytovány osobou v postavení svědka a nikoliv osobou v právním postavení spolupracujícího obviněného. Tento postup lze spatřovat jako souladný se snahou poskytnout osobě „korunního svědka“ více právní jistoty v tom směru, že pokud bude jeho svědecká činnost pro orgán činný v trestním řízení přínosem, jsou zde dány větší právně manipulační prostory pro zajištění jeho případné beztrestnosti.

⁴⁹ Vrtíková, K.: *Rozhodující nástroj boje proti organizované kriminalitě? Spolupracující obviněný.* Právní obzor, 106, 2023, č. 3. ISSN 0032-6984, s. 220

⁵⁰ Polák, P.: *Svedok v trestnom konaní.* Bratislava: Eurokodex 2011. ISBN 978-80-89447-47-3, s. 243

⁵¹ ust. zák. č. 301/2005 Z. z., tr. por., v aktuálnom znění

Dle názorů laické veřejnosti není dostatečně patrný rozdíl mezi korunním svědkem, ohroženým svědkem a svědkem chráněným. Další omyl laické veřejnosti na Slovensku spočívá v tom, že má za to, že korunní svědek přináší do probíhajícího trestního řízení „hlavní důkaz“, což by bylo v příkrém rozporu s právní zásadou volného hodnocení důkazů, dle které neexistuje nadřazenost některých důkazů nad důkazy jinými.⁵²

Naproti tomu je nutno podotknout, že dle slovenského práva, obdobně jako dle práva tuzemského, netvoří dočasné odložení vznesení obvinění osobě, proti níž je trestní řízení vedeno, překážku věci rozhodnuté (*res iudicata*).

Za evidentní nedostatek uvedeného postupu lze považovat právě jeho dočasnost, protože že po pominutí důvodů, které vedlo k rozhodnutí o dočasném odložení, policejní orgán na pokyn prokurátora (státního zástupce) vznesl obvinění. S ohledem na tuto skutečnost lze daný prostředek považovat za nelogický, protože po objasnění trestného činu anebo zjištění pachatele může i tak dojít k vznesení obvinění, a tedy aspekt motivace v lze tomto případě považovat za nulový.⁵³

Další poměrně markantní rozdíl mezi slovenskou a tuzemskou právní úpravou dané problematiky lze spatřovat ve skutečnosti, že předmětný shovívavý přístup ze strany státního zástupce (slov. prokurátora) nelze aplikovat u všech závažných zločinů, resp. zločinů, jak ke tomu v rámci české právní úpravy po nabytí účinnosti zák. č. 193/2012 Sb., ale lze jej aplikovat pouze u organizovaného zločinu, korupce, teroristických trestných činů či jiných trestných činů taxativně uvedených v ust. § 215 zák. č. 301/2005 Z. z., tr. por.

Tento postup zdejšího zákonodárce lze spatřovat v současné fázi vývoje společnosti jako poněkud neprogresivní, vztahující se ke kazuistickému způsobu vyjmenování okolností a trestných činů, v souvislosti se kterými lze aplikovat některý z procesních institutů.

⁵² Polák, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava: Eurokodex 2011. ISBN 978-80-89447-47-3, s. 243

⁵³ Vrtíková, K.: *Rozhodující nástroj boja proti organizovanej kriminalite? Spolupracujúci obvinený*. Právny obzor, 106, 2023. č. 3. ISSN 0032-6984, s. 221

Proti tomuto způsobu přístupu k řešení dané problematiky lze argumentovat tím, že zákonodárce nikdy nebude schopen postihnout všechny možné případy, a to jak v rámci pozitivního, tak i negativního způsobu vyčlenění související problematiky a procesní aplikace tak může působit poměrně svázaně a stroze, protože není schopna nabídnout reálnou možnost faktické manipulace. Oproti tomu česká právní úprava nabízí jediný omezující prvek upravující aplikaci popisovaného právního postupu, kterým je zákonná trestní sazba spáchaného trestného činu, tedy úmyslného trestného činu, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nad 5 let.

Další, a nikoliv nepodstatný, rozdíl mezi slovenskou a českou legislativou lze v daných souvislostech spatřovat v tom, že trestní řízení lze proti „korunnímu svědkovi“ obdobným způsobem zastavit i v případě, že tento svědek poskytuje informace týkající se jiného trestného činu nebo činů než těch, ve spojitosti se kterými je vůči němu trestní řízení vedeno.⁵⁴

Osobě „korunního svědka“ může být v souladu se zdejší legislativní úpravou dané problematiky stanovena zkušební doba v rozmezí 2-10 let, přičemž se v rámci této doby obviněný přesouvá do procesního postavení svědka, který je i nadále povinen dodržovat příkazy a povinnosti stanovené mu zákonem, resp. prokurátorem a i nadále spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení při poskytování příslibených informací a souvisejících skutečností a informací a v případě, že nedojde v rámci této stanovené doby k jeho osvědčení, prokurátor může rozhodnout o tom, že bude v trestním řízení pokračováno. Dojde-li však k jeho osvědčení, nastávají účinky zastavení trestního stíhání v souladu s ust. § 9 odst. 1 písm. e) trestního řádu. Není bez zajímavosti, že v případě, že do dvou let od zahájení zkušební doby nedojde k žádnému rozhodnutí bez viny obviněného, automaticky nastávají účinky osvědčení. Tento postup však obdobně jako u tuzemské právní úpravy nelze aplikovat vůči organizátorovi, návodci či objednavateli.⁵⁵

⁵⁴ Gojdičiar, V.: *Zákonnosť dokazovania pri aplikácii inštitútu spolupracujúceho obviněného*. Právnická fakulta. Masarykova univerzita Brno 2012, s. 12

⁵⁵ ust. § 218 a násl. zák. č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v aktuálnom znení

Další rozdíl mezi tuzemskou a slovenskou právní úpravou se týká institutu přerušení trestního stíhání v souladu s ust. § 228 tr. por. (srov. ust. § 173 tr. řádu), kdy v rámci slovenské právní úpravy může o užití tohoto postupu rozhodnout soud v rámci hlavního líčení v souladu s ust. § 241 ods. 1 písm. d) tr. por. a § 244 odst. 1 písm. e) tr. por., příp. v rámci předběžného projednání obžaloby. K rozhodnutí o přerušení trestního stíhání může soud dospět i v rámci hlavního líčení, k čemuž jej opravňuje ust. § 283 ods. 1 tr. por., které stanoví, že soud může přerušit trestní stíhání v případě, že se v rámci hlavního líčení zjistí, že došlo k naplnění některé z okolností uvedených v ustanovení § 228 ods. 3 tr. por.⁵⁶

V rámci českého právního prostředí o přerušení trestního stíhání osoby, proti které je řízení vedeno, v souladu s ust. § 173 tr. řádu rozhoduje státní zástupce.

Vstřícnost slovenského zákonodárského orgánu v souvislosti se snahami o rozkrývání závažné trestné činnosti lze spatřovat i v tom, že v případě, že nelze aplikovat žádný z výše uváděných procesněprávních postupů, může být ještě „korunnímu svědkovi“ poskytnuta možnost mimořádného snížení trestu v souladu s ust. § 39 odst. 2 písm. e) „trestného zákoníka“, v jehož rámci bývá vyžadováno poskytnutí obzvláště velkého množství kvalitních informací a zjištěných skutečností.

Tento postup právně teoreticky připadá v úvahu v případě podání obžaloby ze strany prokuratury pro naplnění skutkové podstaty obzvláště závažného zločinu. Tento poměrně neortodoxní přístup zákonodárce k řešení dané problematiky lze v tomto případě spatřovat ve spojitosti se snahami o právní pokrytí situace, kdy „korunní svědek“ sice poskytne velmi kvalitní a cenné informace, avšak jím spáchaná trestná činnost dosáhla tak vysoké míry společenské nebezpečnosti, že zkrátka a dobře nelze spravedlivě aplikovat procesní institut zastavení trestního stíhání či zastavení trestního stíhání jako je tomu u „klasického korunního svědka“.

⁵⁶ Vrtíková, K.: *Rozhodující nástroj boja proti organizovanej kriminalite? Spolupracujúci obvinený.* Právny obzor, 106, 2023. č. 3. ISSN 0032-6984, s. 226

Takovým způsobem je do slovenského trestněprávního rámce inkorporován jediný případ, v souvislosti se kterým je zasahováno do hmotněprávních následků hrozící spolupracující osobě, aniž by došlo ke změnám v rámci jejího stávajícího procesního postavení.

Pravomoc aplikace tohoto ustanovení a možnost daného postupu ve věci je v tomto případě zcela přesunuta na soud, který se v rámci výměry trestu může jako jediný stát poskytovatelem zmíněných benefitů. I v tomto případě však platí, že k tomuto trestněprávnímu kroku nelze přistoupit u organizátora, návodce či objednavatele trestného činu. S ohledem na skutečnost, že je v rámci slovenského trestního zákoníku za zvlášť závažný zločin považován ten, který na pachatele pamatuje s výměrou trestu od 10 let výše, lze na základě tohoto postupu soudu dosáhnout uložení nepodmíněného trestu ve výměře nejméně 5 let.⁵⁷

V rámci komparativního úsilí autora předkládané písemné práce je dále možno poukázat i na skutečnost, že současná slovenská trestněprávní legislativa přikládá nepoměrně velký procesní význam zásadě oportunity, protože klade poměrně značný důraz na výlučné právo prokurátora rozhodovat o tom, zda bude pachatel stíhán, popřípadě zda po zjištění, že konkrétní jedinec spáchal trestný čin, podá obžalobu, přičemž k vydání tohoto svého rozhodnutí nemůže být instruován žádnými pokyny ze strany státních orgánů nebo veřejnosti.

Takto striktně pojímaná zásada legality značí, že veřejný žalobce by nemohl rozhodnout o nepodání obžaloby, pokud by to z různých důvodů považoval za neúčelné. Z tohoto důvodu byla v rámci slovenského trestního řízení zakotvena možnost prokurátora dočasně odložit vznesení obvinění, zastavit trestní stíhání, a to ať podmíněně či s konečnou platností, uzavřít smír nebo dohodu o vině a trestu, přičemž tyto způsoby rozhodnutí se podle dané učebnice opírají o zásadu oportunity neboli účelnosti. Její podstatou má být možnost poskytnutí prostoru veřejnému žalobci, aby v zájmu efektivního postihu a výchovného působení poskytl pachateli, který se doznává ke spáchání skutku,

⁵⁷ viz. ust. § 39 odst. 2 zák. č. 300/2005 Z. z., trestný zákoník v aktuálnom znení

pro který je stíhán a projevuje ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení na objasnění skutku nebo odhalení spolupachatelů, mohl poskytnout určitou odměnu za pomoc v rámci postupu v dané trestní věci.⁵⁸

K proklamované zásadě legality lze doplnit, že tato je akcentována zejména v souvislosti povinnosti prokurátora spočívající v příjmu trestních oznámení, za splnění souvisejících zákonných podmínek zahajování trestních stíhání, bezodkladnému vznášení obvinění a podávání obžalob, čímž dochází k prosazení i zásady spravedlnosti a rovnosti před zákonem.

Zásada oportunity v slovenském trestním řízení bývá obvykle proklamována jako výjimka ze zásady legality, přičemž tato výjimka ze zásady je významně posilována formou různých institutů a nových práv, která získává poškozený, jejichž ochranu shledává vedle odhalení trestného činu a náležitého potrestání pachatele ze strany třetí osoby, stejně stěžejním cílem probíhajícího trestního řízení.⁵⁹

5.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Pokud bychom si kladli za cíl zjistit „právní kolébku“ institutu korunního svědka, pak není nutno dlouho pátrat v paměti. Spojené království Velké Británie a Severního Irska nelze rozhodně považovat za chybnou volbu. I přes poměrně velmi rozdílný přístup ke zdejší organizaci soudnictví a legislativního rámce vůbec (tzv. anglosaský právní systém), lze i v tomto případě nalézt některé společné prvky a pojmy.

Poměrně dlouhou tradici má v této zeměpisné oblasti používání odměn, které byly rozdávány osobám, které se zavázaly ke spolupráci se soudy a byly schopny těmto institucím poskytnout zásadní a usvědčující informace. Anglické soudy již v období středověku využívaly služeb tzv. „approver“, tedy pachatelů trestných činů, kteří byli nápomocni soudu při odhalování dalších pachatelů stejných trestných činů výměnou za nižší trest, kterými mohly být v tehdejší době

⁵⁸ Ivor, J., Polák, P., Záhora, J.: *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-593-4, s. 71–72.

⁵⁹ Kurilovská, L. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka, 2013. ISBN 978-80-8912-291-2, s. 46–47

např. milost nebo vyhnanství. O právním postavení tohoto jedince rozhodoval král. V případě, že se na základě činnosti tohoto „spolupracujícího obviněného“ nepodařilo opatřit dostatek důkazních prostředků, na základě kterých by byli jeho spolupachatelé soudem uznáni vinnými a odsouzeni, mohl být tento „approver“ odsouzen i k smrti a sťat.⁶⁰

Institut známý v kontinentální Evropě jako „korunní svědek“ je institutem pocházejícím z právního systému common law, v jehož rámci byl tzv. „accomplice cooperation agreements“, příp. „approvements“ využíván již od počátku 12. století. V praxi bylo postupováno takovým způsobem, že výměnou za výpověď proti spoluobviněnému bylo spolupracujícímu obviněnému prominuto obvinění, případně byl následně soudem zproštěn obžaloby.⁶¹

Na počátku 18. století vznikl v Anglii systém korunních svědků označovaný jako „The Crown Witnesses System“. V případě, že se pachatel rozhodl vypovídat proti svým dalším spolupachatelům a přiznal též svou vinu, mohl obdržet imunitu ještě před zahájením samotného soudního řízení. Takto právně postavený korunní svědek nejen že nebyl odsouzen za spáchaný trestný čin, ale navíc mohl získat patřičnou peněžitou odměnu. Nelze spatřovat nic divného na tom, že byl mezi spolupachateli trestných činů o udělení statutu tohoto korunního svědka nemalý zájem. Za korunního svědka byl totiž ve většině případů považován ten pachatel, který soudu předal co nejvíce usvědčujících důkazů. Nemůže být tedy nic neobvyklého na tom, že v praxi velmi často docházelo k užití velkého množství křivých výpovědí.⁶²

Pojem korunní svědek (The crown Witness) zůstal v rámci nejen britského legislativního rámce zachován i v současnosti, ačkoliv jej v současné právní úpravě nenalezneme a jeho aktuální obsah bylo nutno přizpůsobit současným procesním požadavkům. S tímto institutem se pojí existence tří různých dohod,

⁶⁰ Langbein, J., Lerner, H., Smith, L., Bruce, P.: *History of the common law: The development of Anglo-American legal institutions*, Austin: Wolters Kluwer 2009. ISBN 978-07-355-6290-5, s. 121

⁶¹ Haldin, J. Toward a level Playing Field: *Challenges to Accomplice Testimony in the Wake of United States v. Singleton*, Washington and Lee Law Review 2000, č. 2. ISSN 0043-0463, s. 522

⁶² Langbein, J., Lerner, H., Smith, L., Bruce, P.: *History of the common law: The development of Anglo-American legal institutions*, Austin: Wolters Kluwer 2009. ISBN 978-07-355-6290-5, s. 682

na základě kterých může probíhat komunikace mezi korunním svědkem a britskou soudní instancí.

V současné době se britské soudy přiklánějí k praxi užívání tohoto institutu, a proto byl tento v roce 1999 legislativně inkorporován do zákonné úpravy *Youth Justice and Criminal Evidence Act* a později v roce 2005 v rámci zákona *Serious Organised Crime and Police Act*.⁶³

Dohodu lze sjednat pouze v souvislosti se snahami o objasnění trestných činů, u nichž je obligatorně podávána obžaloba tzv. „indictable offences“ nebo u tzv. „either way offences“. Uvedený institut nelze využít u méně závažné trestné činnosti, při nichž je podávána tzv. „summary offences“, ale jinak lze korunnímu svědkovi nabídnout imunitu pro jakýkoliv trestný čin, který spáchal, tedy nejen pro trestný čin, který spadá do příslušnosti Crown Court.⁶⁴

Zákonný rámec pro uvedené dohody mezi justičním orgánem a pachatelem, který nabídl svou spolupráci při vyšetřování zločinů spáchaných jinými osobami, je zakotven v *The serious Organized Crime and Police Act* (dále jen „SOCPA“), a sice v ustanoveních jeho paragrafů (sections) 71 až 75, a sice: „immunity from prosecution“, „restricted use undertaking“ a „agreement with a cooperating defendant“.

První forma dohody je zakotvena v Sec. 71 SOCPA a je charakteristická tím, že státní zástupce poskytuje příslib, v jehož souvislosti je spolupracující osoba vyňata z pravomoci justičních orgánů a nebude proti ní v souvislosti s projednávaným případem zahájeno trestní řízení. Takováto dohoda může být uzavřena v případě, že má státní zástupce za to, že pro dosažení účelu vyšetřování nebo trestní sankce jakéhokoliv trestného činu (offence) je výhodnější poskytnutí předmětné nabídky. Této blíže nespecifikované osobě, pak státní zástupce vydává písemný doklad o jeho trestní imunitě (immunity notice), který m.j. obsahuje i přesný popis skutku, pro který nemůže být proti jeho držiteli

⁶³ Hardinghaus, A.: *Strafzumessung bei Aufklärungs-und Präventionshilfe. Der Kronzeuge in deutschen Strafrecht unter besonderer Berücksichtigung um § 46 b StGB*. Mnichov Herbert Utz Verlag 2015. ISBN 978-3-8316-4425-4, s. 17

⁶⁴ Kandalcová, A.: *Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu práva*. Brno: Masarykova univerzita 2017. ISBN 978-80-210-8561-9, s. 77 - 78

zahájeno trestní řízení a jsou zde stanoveny podmínky, které musí být pro platnost tohoto dokumentu splněny. Imunitu lze udělit pouze za činy již spáchané a vydání dokumentu bývá zpravidla podmíněno poskytnutím úplných a pravdivých informací v jakékoliv fázi probíhajícího řízení.⁶⁵

Druhou variantou je podle Sec. 72 SOCPA uzavření tzv. dohody o omezení procesní použitelnosti poskytnutých informací („restricted use undertaking“). Státní zástupce obdobným způsobem jako v případě trestní imunity před případným podáním obžaloby posoudí, zda je takový krok pro další trestní postup vhodný a v případě, že dospěje ke kladnému závěru, pak osobě, proti které je řízení vedeno, vydá písemný doklad, který jí zaručí, že informace které v rámci probíhajícího řízení poskytla, a které musí být v předmětném dokladu dostatečně podrobně popsány, nebudou moci být proti této osobě v jakémkoliv (tedy byť nesouvisejícím) trestním řízení použity jako důkaz. Stejně jako v předchozím dokumentu státní zástupce formuluje konkrétní podmínky, za kterých zůstává předmětná dohoda v platnosti.

Poslední z možných dohod je obsažena v Sec. 73 SOCPA, přičemž ji charakterizovat jako tzv. dohodu o poskytnutí svědectví („witness assistance agreement“, příp. „cooperation agreement“). Jedná se o právní konstrukci, kterou lze hodnotit jako zřejmě nejbližší naší právní úpravě spolupracujícího obviněného. Od předchozích uvedených dohod se liší zejména tím, že je oprávněna ji uzavřít se státním zástupcem pouze osoba, proti níž už je trestní řízení vedeno. Podmínkou v tomto případě je, aby obviněný uzavřel dohodu o své vině a dohodu o spolupráci při vyšetřování jiného trestného činu. Soud poté může vzít tyto sdělené skutečnosti v úvahu a s přihlédnutím k významu a rozsahu takto poskytnuté součinnosti uložit obžalovanému nižší trest. Pokud by tak chtěl učinit, musí ještě před vydáním rozsudku oznámit státnímu zástupci a obžalovanému

⁶⁵ Viz *Crown Prosecution service Hampshire and Isle of Wight. Immunity from prosecution, restricted use undertaking, sentence reviews: Sections 71 to 75 – Serious organized crime and Police Act 2005. Information for prosecuting counsel.* [online]. Dostupné z: <http://www.westerncircuit.org.uk/Documents/CPS/SOCPA%20ss71_75%20local%20guidance.pdf> [cit. 10. 2. 2024]

jaký trest by uložil, pokud by případně souladně s takto uzavřenou dohodou nepostupoval.

Ustanovení § 74 SOCPA popisuje jednu z variant obnovy řízení pro již soudem odsouzeného korunního svědka pro případ, že buď nesplnil podmínky stanovené v „cooperation agreement“ nebo jiným způsobem nedostal dohodám se státním zástupcem (v takovém případě může státní zástupce požádat soud o dodatečné navýšení již uloženého trestu). Pro případy, kdy se odsouzený rozhodne po vynesení takto koncipovaného rozsudku poskytnout cenné informace vedoucí k objasnění závažné trestné činnosti, je možné i po právní moci tohoto rozhodnutí obnovit trestní řízení a výši nově uloženého trestu změnit, a to například jeho zkrácením výměnou za poskytnutí smluvených užitečných informací.⁶⁶

⁶⁶ Kandalcová, A.: *Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu práva*. Brno: Masarykova univerzita 2017. ISBN 978-80-210-8561-9, s. 24

Závěr

Postupovat v souladu se současnou tuzemskou právní úpravou coby spolupracující obviněný nelze jednoznačně doporučit, a to zejména z důvodu poměrně značné právní nejistoty na jeho straně. Jako žádoucí se v těchto souvislostech jeví provedení několika legislativních změn, které by zabezpečily spolupracujícímu obviněnému nejen vyšší právní jistotu, ale i dodržení principu rovnosti stran nejen v rámci přípravného řízení, ale i v následujícím řízení před soudem.

Lze považovat za poměrně vhodné do stávající trestněprávní procesní úpravy inkorporovat výčet podmínek pro uzavření dohody mezi spolupracujícím obviněným a státním zástupcem a zejména záruky ze strany orgánů činných v trestním řízení a možností využití opravných prostředků v případě nepřiznání předmětného statusu, a to zejména z toho důvodu, že k doznání obviněného a sdělení konkrétních informací žádoucích pro další průběh souvisejícího trestního řízení dochází zpravidla v této fázi řízení a nikoliv až v řízení před soudem.

Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného stanovuje v § 178a tr. řádu pro obviněného řadu povinností, ale nezaručuje jistotu nabízených výhod při splnění všech podmínek, tudíž lze formulaci tohoto ustanovení pokládat za příliš jednostrannou.⁶⁷

V těchto souvislostech se jeví jako vhodné uzákonit, aby měl státní zástupce po výslechu obviněného, který žádá o přidělení statusu spolupracujícího obviněného, povinnost vydat procesní usnesení, na jehož základě je osobě, proti níž se trestní řízení vede, přiznán status spolupracujícího obviněného a případně zdůvodnit postup, na jehož základě bude uvedený status spolupracujícímu obviněnému případně následně odebrán, a to i v případě sestavování související obžaloby.

⁶⁷ Vantuch, P.: *K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi*, Trestní právo č. 7-8/2012. ISSN 2788-3787, s. 21

Ve stejných souvislostech se nabízí otázka, proč nepřichází v úvahu proti rozhodnutí o přiznání statusu spolupracujícího obviněného podání stížnosti, příp. jiného opravného prostředku. Nastíněný postup by nikterak nenarušil povahu ani procesní aplikaci předmětného institutu, a současně by došlo k akcentaci zákonných požadavků na spravedlivý proces. Každé procesní rozhodnutí by na základě tohoto přístupu mohlo podléhat přezkumu, zda došlo k aplikaci nebo naopak k upuštění od aplikace na základě správného právního postupu či nikoliv. Na základě stejného postupu by tak mohl soud případně rozhodovat o přiznání statusu spolupracujícího obviněného na základě vlastního uvážení i v části řízení po podání obžaloby.

Vzhledem ke skutečnosti, že stále probíhají práce na rekodifikaci trestního práva procesního, lze předpokládat, že institut spolupracujícího obviněného v rámci této činnosti opět připomínkován. Zákonodárce by se měl v souvislosti s touto činností snažit řešit otázku, zda lze považovat zavedení předmětného institutu do tuzemské trestněprávní legislativy za přínosný a tedy zda se jeví jako vhodné jej nadále v českém právním řádu zachovat, příp. jej pokud možno vhodným způsobem zkvalitnit, příp. poopravit či doplnit. Spolupracujícího obviněného lze beze sporu považovat za osobou, která svým jednáním, mnohdy i opakovaně, naplnila skutkovou podstatu závažných trestných činů, naproti tomu pro orgány činné v trestním řízení mohou v mnoha případech znamenat velice cenný zdroj informací, na jejichž základě se lze efektivně vypořádat s organizovaným zločinem.

Osoby dočasně požívající výhod statusu spolupracujícího obviněného by zcela jistě nepostupovaly proklamovaným způsobem, pokud by nebyly k tomuto postupu dostatečným způsobem motivovány. Lze mít důvodně za to, že v souvislosti se současnou právní úpravou pro obviněného i s ohledem na účinné novelizace trestněprávní legislativy převažují mírně rizika nad možnými nabízenými výhodami. Zákonodárce by se tedy měl v rámci svých legislativních snah zaměřit nejen na případný možný rozvoj výčtu skýtaných benefitů pro spolupracujícího obviněného, ale také na zvýšení jeho právní jistoty za obligatorního splnění všech souvisejících trestněprávních podmínek. Kromě zvýšení transparentnosti v rámci realizace rozhodovacích procesů státních

zástupců ohledně přiznání statusu spolupracujícího obviněného se lze dále zaměřit na snahy o zvýšení bezpečnosti spolupracujících obviněných ve spojitosti s jejich výkonem vazby, příp. výkonu trestu odnětí svobody.

Seznam použité literatury a zdrojů

Monografie

Čentěš J., a kol.: *Trestný poriadok. Velký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokodex 2022. ISBN 978-80-8155-109-3.

Drašík, A., a kol.: *Trestní řád; komentář*. 1. a. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

Fenyk, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 1. díl. *Trestní zákoník*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4.

Fenyk, J., Císřová, D., Gřivna, T., a kol.: *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

Fryšták, M., a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Ostrava: Key Publishing 2009. ISBN 978-80-7418-041-5.

Hardinghaus, A.: *Strafzumessung bei Auklärungs-und Präventionshilfe. Der Kronzeuge in deutschen Strafrecht unter besonderer Berücksichtigung um § 46 b StGB*. Mnichov Herbert Utz Verlag 2015. ISBN 978-3-8316-4425-4.

Chmelík, J., a kol.: *Trestní řízení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2014. ISBN 978-80-7380-488-6.

Ivor, J., Záhora, J.: *Repetitorium trestného práva*. 3. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-8168-796-9.

Ivor, J., Polák, P., Záhora, J.: *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer 2017. ISBN 978-80-8168-593-4.

Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80- 87576-44-1.

Jelínek, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*, 5. vydání, Leges, Praha 2014. ISBN 978-80-7502-049-9.

- Jelínek, J., a kol.: *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání dle stavu k 1.9.2022. Praha: Leges 2022. ISBN 978-80-7502-637-8.
- Kandalcová, A.: *Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu práva*. Brno: Masarykova univerzita 2017. ISBN 978-80-210-8561-9.
- Kurilovská, L. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka 2013. ISBN 978-80-8912-291-2.
- Langbein, J., Lerner, H., Smith, L., Bruce, P.: *History of the common law: The development of Anglo-American legal institutions*, Austin: Wolters Kluwer 2009, ISBN 978-07-355-6290-5.
- Navrátilová Tlapák, J.: *Institut spolupracujícího obviněného a základní lidská práva*. In *Právo jako multidimenzionální fenomén*. Pocta Aleši Gerlochovi k jeho 65. narozeninám. Plzeň. Aleš Čeněk 2020, ISBN 978-80-7380-797-9.
- Nett, A. *Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy*. In *Dny práva* Brno: Masarykova univerzita 2010. ISBN 978-80-210-5305-2.
- Novotný, F., a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2017. ISBN 978-80-7380-677-4.
- Polák, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava: Eurokodex 2011. ISBN 978-80-89447-47-3.
- Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J.: *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.
- Šámal, P., Musil, J., Kuchta J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.
- Šámal, P., a kol.: *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

Časopisecké články

Galovcová, J.: *Rozhodnutí o nestíhání podezřelého – (ne)důvodný zásah do standardního trestního procesu?* In Kriminallistika 2019, 52(2), s. 83 - 99. ISSN 1210-9150.

Gojdičiar, V.: *Zákonnosť dokazovania při aplikácii inštitútu spolupracujúceho obviněného.* Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno 2012.

Haldin, J. *Toward a level Playing Field: Challenges to Accomplice Testimony in the Wake of United States v. Singleton.* Washington and Lee Law Review 2000, č. 2, ISSN 0043-0463.

Michora, Z.: *Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný.* Trestněprávní revue 2017, č. 1. ISSN 1213-5313.

Řeháček, J.: *Mlčetí zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu.* Trestněprávní revue 2016, č. 2. ISSN 1213-5313.

Schramhauser, J.: *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou.* Trestněprávní revue 2012, č. 1. ISSN 1213-5313.

Vantuch, P.: *K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby.* Bulletin advokacie č. 4/2021. ISSN 1210-6348.

Vantuch, P.: *K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi,* Trestní právo č. 7-8/2012. ISSN 2788-3787.

Vrtíková, K.: *Rozhodující nástroj boja proti organizovanej kriminalite? Spolupracujúci obvinený.* Právny obzor, 106, 2023, č. 3, s. 215 – 237. ISSN 0032-6984.

Záhora, J.: *Uplatňovanie zásady primeranosti a zdržanlivosti pri využívaní informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní v Slovenskej republike.* Časopis pro právní vědu a praxi 2018, roč. 26, č. 1. ISSN 1210-9126.

Zákonná úprava

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Úřední věstník L 300, 11.11.2008.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka.

Zákon č. 153/2001 Z. z., o prokuratuře.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákoník.

Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 163/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Vyhláška č. 209/1992 Sb., sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8.

Webové a elektronické zdroje

Crown Prosecution service Hampshire and Isle of Wight. Immunity from prosecution, restricted use undertaking, sentence reviews: Sections 71 to 75 – Serious organized crime and Police Act 2005. Information for prosecuting counsel. [online]. Dostupné z: <http://www.westerncircuit.org.uk/Documents/CPS/SOCPA%20ss71_75%20local%20guidance.pdf> [cit. 10. 2. 2024]

Důvodová zpráva k zák. č. 193/2012 Sb., tr. řádu, dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0> [cit. 20. 2. 2024]

Vantuch, P.: K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/08/k-moznosti-vyuziti-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-v-dohode-o-vine-a-trestu/> [cit. 20. 2. 2024]

Úřední věstník L 300, 11.11.2008, dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2008:300:FULL&from=RO,s.42-45> [cit. 10. 2. 2024]

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13.3.2014, sp. zn. III. ÚS 859/13, dostupné na: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-859-13_1 [cit. 10. 2. 2024]

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.9.2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015, dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/8-tdo-661-2015> [cit. 13. 2. 2024]

Seznam použitých zkratk

EÚLP - Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 21. února 1991 (vyhl. Fed. Ministerstva zahraničí č. 209/1992 Sb.).

OSN – Organizace spojených národů

Sb. – Sbírka (zákonů České republiky)

SOCPA - The serious Organized Crime and Police Act (britský tr. zákoník)

Tr. por. – trestný poriadok - zák. č. 301/2005 Z. z. (slovenský tr. řád)

TZ – trestný zákoník – zák. č. 300/2005 Z. z.

Tr. ř. (příp. tr. řád) – trestní řád, tedy zák. č. 141/1961 Sb.

Tr. zákoník – trestní zákoník, tedy zák. č. 40/2009 Sb.

Z. s. m. – zákon o soudnictví ve věcech mládeže (č. 218/2003 Sb.)

Z. z. – Zbierka zákonov

Seznam příloh

Příloha č. 1: § 11 zák. č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku, ve znění pozdějších předpisů - Nepřípustnost trestního stíhání	str. 72
Příloha č. 2: § 163 zák. č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku, ve znění pozdějších předpisů - Trestní stíhání se souhlasem poškozeného	str.75
Příloha č. 3: § 178a zák. č. 141/1961 Sb., tr. řádu - Spolupracující obviněný	str. 77
Příloha č. 4: Řízení o schválení dohody o vině a trestu	str. 79
Příloha č. 5: Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou	str. 84

Příloha č. 1: § 11 zák. č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku, ve znění pozdějších předpisů - Nepřípustnost trestního stíhání

(1) Trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno

- a) nařídí-li to prezident republiky, uživ svého práva udílet milost nebo amnestii,
- b) je-li trestní stíhání promlčeno,
- c) jde-li o osobu, která je vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení (§ 10), nebo o osobu, k jejímuž stíhání je podle zákona třeba souhlasu, jestliže takový souhlas nebyl oprávněným orgánem dán, nejde-li o dočasné vynětí nebo není-li trestní stíhání osoby pro nedostatek souhlasu oprávněného orgánu nepřípustné pouze dočasně,
- d) jde-li o osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná,
- e) proti tomu, kdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého,
- f) proti tomu, jehož těžká choroba trvale vylučuje jeho postavení před soud,
- g) proti tomu, jemuž duševní choroba, která nastala až po spáchání činu, trvale znemožňuje chápat smysl trestního stíhání,
- h) proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozsudkem soudu nebo bylo rozhodnutím soudu nebo jiného oprávněného orgánu pravomocně zastaveno, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno,
- i) proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozhodnutím o schválení narovnání, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno,
- j) proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozhodnutím o postoupení věci s podezřením, že skutek je přestupkem nebo kárným proviněním, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno,
- k) jestliže dřívější řízení pro týž skutek proti téže osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o přestupku a uplynula-li lhůta pro zahájení přezkumného řízení podle jiného právního předpisu, ve kterém může být rozhodnutí o přestupku zrušeno,

l) je-li trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného a souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět,

m) stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nebo

n) proti tomu, ohledně něhož bylo trestní řízení pro týž skutek předáno do cizího státu, pokud mu byl pro tento skutek cizozemským soudem pravomocně uložen trest nebo ochranné opatření, které vykonává nebo již vykonal, nebo je nelze podle práva tohoto státu vykonat, nebo bylo cizozemským soudem pravomocně upuštěno od uložení trestu, anebo pravomocně rozhodnuto o zproštění obžaloby.

(2) Trestní stíhání nelze zahájit a, bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno také, bylo-li soudem nebo jiným justičním orgánem členského státu Evropské unie nebo státu přidruženého mezinárodní smlouvou k provádění schengenských předpisů pro týž skutek vydáno rozhodnutí, kterým

a) byl osobě pravomocně uložen trest nebo ochranné opatření, které vykonává nebo již vykonala nebo je nelze podle práva tohoto státu vykonat, nebo kterým bylo pravomocně upuštěno od uložení trestu, nebo

b) byla osoba pravomocně zproštěna obžaloby, nebo které má účinky pravomocného zastavení trestního stíhání, ledaže

1. nevytváří ve státě, v němž bylo vydáno, překážku věci pravomocně rozhodnuté,

2. bylo vydáno výlučně z důvodu, že v jiném státě bylo zahájeno trestní stíhání proti téže osobě pro týž skutek,

3. bylo vydáno výlučně z důvodu, že skutek není trestným činem nebo že nespadá do pravomoci orgánů státu, který takové rozhodnutí vydal, nebo

4. bylo vydáno výlučně z některého z důvodů odpovídajících důvodům uvedeným v odstavci 1 písm. a), c) až e), l) nebo m).

(3) Týká-li se důvod uvedený v odstavci 1 nebo 2 jen některého z dílčích útoků pokračujícího trestného činu, nebrání to, aby se ohledně zbylé části takového činu konalo trestní stíhání.

(4) V trestním stíhání, které bylo zastaveno z důvodu uvedeného v odstavci 1 písm. a), b) nebo l), se však pokračuje, prohlásí-li obviněný do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení o zastavení trestního stíhání oznámeno, že na projednání věci trvá. O tom je třeba obviněného poučit.

(5) Ustanovení odstavců 2 a 3 se přiměřeně užijí i na rozhodnutí mezinárodního trestního soudu, mezinárodního trestního tribunálu, popřípadě obdobného mezinárodního soudního orgánu s působností v trestních věcech, které splňují alespoň jednu z podmínek uvedených v § 145 odst. 1 písm. a) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, nejde-li o rozhodnutí vydané z důvodu nedostatku jeho působnosti nebo z důvodu nedostatečné závažnosti činu anebo nebezpečnosti pachatele.

Příloha č. 2: § 163 zák. č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku, ve znění pozdějších předpisů - Trestní stíhání se souhlasem poškozeného

(1) Trestní stíhání pro trestné činy ublížení na zdraví (§ 146 trestního zákoníku), těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku), ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci (§ 150 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 trestního zákoníku), ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku), omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1, 2 trestního zákoníku, vydírání podle § 175 odst. 1 trestního zákoníku, porušování domovní svobody (§ 178 trestního zákoníku), poškození cizích práv (§ 181 trestního zákoníku), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1, 2 trestního zákoníku, krádeže (§ 205 trestního zákoníku), zpronevěry (§ 206 trestního zákoníku), neoprávněného užívání cizí věci (§ 207 trestního zákoníku), neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 trestního zákoníku), podvodu (§ 209 trestního zákoníku), legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1, legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti podle § 217 odst. 2 lichvy (§ 218 trestního zákoníku), zatajení věci (§ 219 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 trestního zákoníku), poškození věřitele (§ 222 trestního zákoníku), poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), nebezpečného vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku) a nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku) proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 100 odst. 2), a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 trestního zákoníku proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem, jakož i pro trestný čin opilství (§ 360 trestního zákoníku), pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas být jen jednoho z nich.

(2) Nepředloží-li poškozený své vyjádření státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu písemně, zaznamená se jeho obsah do protokolu. Souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

Příloha č. 3: § 178a zák. č. 141/1961 Sb., tr. řádu

Spolupracující obviněný

(1) V řízení o zločinu může státní zástupce v obžalobě nebo v dohodě o vině a trestu označit obviněného za spolupracujícího, jestliže obviněný

a) oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,

b) dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a

c) prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný, a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil.

(2) Pokud spolupracující obviněný nespáchal trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, jestliže se nepodílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl, pokud jím nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt a pokud nejsou důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 trestního zákoníku), může státní zástupce v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání, pokud to považuje za nezbytné s ohledem na všechny okolnosti, zejména vzhledem k povaze trestného činu uvedeného v doznání obviněného v porovnání s trestným činem, k jehož objasnění se obviněný zavázal, k míře, v jaké může spolupracující obviněný přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k významu jeho výpovědi pro dané trestní řízení s ohledem na shromážděné důkazy, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým

způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil.

(3) Před tím, než státní zástupce obviněného označí jako spolupracujícího, vyslechne ho zejména k obsahu oznámení a k jeho doznání. Obviněného také vyslechne k tomu, zda si je vědom důsledků svého postupu. Před výslechem státní zástupce obviněného poučí o jeho právech, o podstatě označení za spolupracujícího obviněného, o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky uvedené v odstavci 1 a také o tom, že jakmile obviněný v přípravném řízení nebo v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného.

(4) Pokud trestní stíhání spolupracujícího obviněného skončí dříve než trestní stíhání ostatních osob za zločin, k jehož objasnění se zavázal, vztahují se jeho povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky uvedené v odstavci 1 i na další průběh trestního řízení proti takovým osobám; porušení tohoto závazku může být důvodem pro povolení obnovy řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného. O tom je třeba spolupracujícího obviněného poučit.

Příloha č. 4: Řízení o schválení dohody o vině a trestu

§ 314o

(1) Návrh na schválení dohody o vině a trestu přezkoumá předseda senátu a podle jeho obsahu a obsahu spisu

a) nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu,

b) rozhodne o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady, zejména neměl-li obviněný při sjednávání dohody o vině a trestu obhájce, ačkoli ho podle zákona mít měl, nebo z důvodů uvedených v § 314r odst. 2, nebo

c) nařídí předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu.

(2) V usnesení podle odstavce 1 písm. b) je třeba označit konkrétní vady nebo skutková zjištění, která byla důvodem odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

(3) Jestliže usnesení o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu nabylo právní moci, věc se vrací do přípravného řízení.

(4) Je-li obviněný ve vazbě, rozhodne soud vždy též o dalším trvání vazby.

(5) Státní zástupce může vzít návrh na schválení dohody o vině a trestu zpět až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. Zpětvzetím návrhu na schválení dohody o vině a trestu se věc vrací do přípravného řízení.

§ 314p

(1) Předseda senátu nařídí předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu, má-li za to, že

a) věc patří do příslušnosti jiného soudu,

b) věc má být postoupena podle § 171 odst. 1,

c) jsou dány okolnosti odůvodňující zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 nebo jeho přerušování podle § 173 odst. 1, anebo okolnosti odůvodňující

podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 nebo schválení narovnání podle § 309.

(2) Předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu se koná v neveřejném zasedání. Považuje-li to předseda senátu pro rozhodnutí soudu za potřebné, nařídí o předběžném projednání návrhu veřejné zasedání.

(3) Po předběžném projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud

a) rozhodne o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližše společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný, má-li za to, že sám není příslušný k jejímu projednání,

b) postoupí věc jinému orgánu, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 171 odst. 1,

c) trestní stíhání zastaví, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 1,

d) trestní stíhání přeruší, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 173 odst. 1,

e) trestní stíhání podmíněně zastaví podle § 307 nebo rozhodne o schválení narovnání podle § 309 odst. 1,

f) rozhodne o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady, zejména neměl-li obviněný při sjednávání dohody o vině a trestu obhájce, ačkoli ho podle zákona mít měl, nebo z důvodů uvedených v § 314r odst. 2.

(4) Po předběžném projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu může soud také zastavit trestní stíhání, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 2.

(5) Proti rozhodnutí podle odstavce 3 písm. b) až f) a podle odstavce 4 mohou státní zástupce i obviněný podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušeni trestního stíhání, odkladný účinek. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a o schválení narovnání může podat stížnost, jež má odkladný účinek, též poškozený.

(6) Jestliže usnesení o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu nabylo právní moci, věc se vrací do přípravného řízení.

§ 314q

(1) O návrhu na schválení dohody o vině a trestu rozhoduje soud ve veřejném zasedání. Předseda senátu předvolá k veřejnému zasedání obviněného; o době a místu řízení vyrozumí státního zástupce a obhájce obviněného, jakož i poškozeného. Má-li poškozený zmocněnce, vyrozumí se o veřejném zasedání jen jeho zmocněnec. Veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti obviněného a státního zástupce.

(2) Po zahájení veřejného zasedání státní zástupce přednese návrh na schválení dohody o vině a trestu.

(3) Po přednesení návrhu na schválení dohody o vině a trestu vyzve předseda senátu obviněného, aby se k návrhu vyjádřil, a dotáže se jej, zda

a) rozumí sjednané dohodě o vině a trestu, zejména zda je mu zřejmé, co tvoří podstatu skutku, který se mu klade za vinu, jaká je jeho právní kvalifikace a jaké trestní sazby zákon stanoví za trestný čin, který je v tomto skutku spatřován,

b) prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, učinil dobrovolně a bez nátlaku a byl poučen o svých právech na obhajobu,

c) jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody o vině a trestu, zejména že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil, s výjimkou důvodu uvedeného v § 245 odst. 1 větě druhé.

(4) Po vyjádření obviněného umožní soud poškozenému, je-li přítomen, aby se vyjádřil.

(5) Dokazování soud neprovádí. Považuje-li to za potřebné, může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení.

Rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu

§ 314r

(1) Soud může rozhodovat o skutku, jeho právní kvalifikaci, trestu a ochranném opatření pouze v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu. O nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení rozhoduje soud v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu, pokud s ní poškozený souhlasí, nebo pokud dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odpovídá řádně uplatněnému nároku poškozeného (§ 43 odst. 3).

(2) Soud dohodu o vině a trestu neschválí, je-li nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo z hlediska druhu a výše navrženého trestu, případně ochranného opatření, nebo nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, anebo zjistí-li, že došlo k závažnému porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu. V takovém případě věc vrátí usnesením do přípravného řízení. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

(3) Soud může v případech stanovených v odstavci 2 namísto vrácení věci do přípravného řízení oznámit své výhrady státnímu zástupci a obviněnému, kteří mohou navrhnout nové znění dohody o vině a trestu. Za tímto účelem soud odročí veřejné zasedání, nelze-li dosáhnout nového znění dohody o vině a trestu ihned. Pokud ve stanovené lhůtě nebude soudu předloženo nové znění dohody o vině a trestu, postupuje soud podle odstavce 2.

(4) Soud dohodu o vině a trestu schválí odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede výrok o schválení dohody o vině a trestu a výrok o vině a trestu, případně ochranném opatření, v souladu s dohodou o vině a trestu. Výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení soud uvede v souladu s dohodou o vině a trestu, se kterou poškozený souhlasí, nebo s dohodou o vině a trestu, v níž dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odpovídá řádně uplatněnému nároku poškozeného (§ 43 odst. 3); jinak soud postupuje podle

§ 228, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, popřípadě podle § 229.

(5) Vyjde-li najevo některá z okolností uvedených v § 171 odst. 1, § 172 odst. 1 a 2, § 173 odst. 1 písm. b) až f), nebo v § 223a odst. 1, soud rozhodne o postoupení věci, zastavení trestního stíhání, přerušení trestního stíhání nebo trestní stíhání podmíněně zastaví podle § 307 nebo rozhodne o schválení narovnání podle § 309 odst. 1. Soud přeruší trestní stíhání též tehdy, nelze-li obviněnému doručit předvolání k veřejnému zasedání.

(6) Proti rozhodnutí podle odstavce 5 může státní zástupce podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání mohou takovou stížnost podat též obviněný a poškozený.

§ 314s

Byla-li věc vrácena do přípravného řízení podle § 314o odst. 3 nebo 5, § 314p odst. 6 nebo § 314r odst. 2, v dalším řízení se ke sjednané dohodě o vině a trestu, včetně prohlášení viny obviněným, nepřihlíží. Vrácení věci do přípravného řízení nevylučuje sjednání nové dohody o vině a trestu. Je-li obviněný ve vazbě a soud zároveň nerozhodl o propuštění obviněného na svobodu, pokračuje vazba v přípravném řízení, která však nesmí spolu s vazbou již vykonanou přesáhnout lhůty uvedené v § 72a odst. 1 až 3.

Příloha č. 5: Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou:

MEMORANDUM O SOUČINNOSTI

mezi

Nejvyšším státním zastupitelstvím, zastoupeným JUDr. Pavlem Zemanem, nejvyšším státním zástupcem (dále jen „strana Memoranda“),

a

Českou advokátní komorou, zastoupenou JUDr. Vladimírem Jirouskem, předsedou České advokátní komory (dále jen „strana Memoranda“)

P r e a m b u l e

Účelem Memoranda je podpořit vzájemnou komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem zejména v oblasti využívání odklonů v trestním řízení a dále při uzavírání dohod o vině a trestu a nastavit zásady této komunikace.

Strany Memoranda prohlašují, že aktivity v daném směru, ani nic, co s nimi souvisí, nesmí být v rozporu s právními předpisy, tj. ze strany státního zástupce mimo jiné v rozporu s § 24 odst. 1 zákona o státním zastupitelství a ze strany obhájce pak mimo jiné v rozporu s § 17 zákona o advokacii.

Strany Memoranda vyvinou maximální možné úsilí, aby se stanovené zásady komunikace uplatňovaly při všech jednáních státních zástupců a obhájců.

Strany Memoranda prohlašují, že Memorandum je deklarací jejich společných představ o možné spolupráci a způsobu jak je realizovat, ale není jeho smyslem či cílem vytvářet právními předpisy vynutitelné závazky.

Článek první

Předmět spolupráce

1. Odklony a uzavírání dohod o vině a trestu

I. Strany Memoranda mají za to, že je potřeba podpořit komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem, a to hlavně z toho důvodu, aby docházelo častěji k využívání odklonů v trestním řízení a dále k uzavírání dohod o vině a trestu.

II. Strany Memoranda, vědomy si požadavků na rychlost trestního řízení, včetně řízení přípravného, při šetření práv obviněného a poškozeného považují odklony a institut dohody o vině a trestu za účinný prostředek nápravy vztahů mezi obviněným a poškozeným, jejichž využívání nebo uzavírání se zavazují do budoucna zintenzivnit.

III. Ukončení trestního řízení tímto způsobem by zároveň mělo vést k podstatnému odlehčení řízení před soudem, což strany Memoranda vnímají jako vysoce společensky prospěšný cíl.

IV. Včasnost vzájemné komunikace zvyšuje pravděpodobnost, že dojde k využití odklonu nebo k uzavření dohody o vině a trestu.

2. Trestní odpovědnost právnických osob

I. Strany Memoranda mají za to, že je potřeba podpořit intenzivnější komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem v oblasti uzavírání odklonů a dohod o vině a trestu i v rámci trestní odpovědnosti právnických osob.

II. Právnickým osobám má být prostřednictvím jejich obhájce dána přímá a efektivní možnost komunikovat se státním zástupcem za účelem uzavření dohody o vině a trestu, jejíž součástí bude i přijetí opatření, které napraví nedostatky nastavených opatření a do budoucna znemožní páčání trestné činnosti, včetně opatření, jejichž důsledkem může být využití § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

III. Cílem státního zástupce je obdržet od právnické osoby přesné, originární a skutečnosti odpovídající informace a zajistit, aby důkazy důležité pro trestní řízení nebyly v důsledku případně vedeného interního šetření znehodnoceny.

IV. V zájmu svého klienta a s jeho souhlasem předloží obhájce státnímu zástupci informace a důkazy získané mimo jiné i v rámci interního šetření provedeného u obviněné právnické osoby, pokud bude moci ve smyslu zásad sjednaných Memorandem předpokládat, že státní zástupce tuto snahu zohlední právě při úvahách o využití odklonu v trestním řízení a uzavírání dohody o vině a trestu nebo při navrhování trestu právnické osobě v řízení před soudem.

Článek druhý

Zásady komunikace

Komunikace mezi obhájcem a státním zástupcem má být zásadně možná a žádoucí, a to zejména v přípravném řízení, lze-li rozumně předpokládat, že daná věc je řešitelná využitím odklonu v trestním řízení nebo uzavřením dohody o vině a trestu. Není podstatné, z čí iniciativy bude taková komunikace vycházet, platí, že akceptací této iniciativy druhou stranou Memoranda bude založena dobrá víra účastníků jednání.

Obě strany musí mít stejnou možnost spolu komunikovat, a to při dodržení níže uvedených zásad profesní etiky, vzájemného respektu, zásady spolupráce, vzájemné výměny informací a zásady důvěrnosti komunikace při odpovídajícím způsobu její dokumentace.

Jednotlivé zásady komunikace:

I. Při komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem musí být zachovávány zásady profesní etiky obou stran a obě strany musí vzájemně zachovávat princip náležité úcty.

II. Každá ze stran si musí samostatně vyhodnotit, jaké informace může sdílet a jaká prohlášení může učinit s ohledem na svoje postavení, práva a povinnosti (státní zástupce sleduje naplnění veřejného zájmu a účelu trestního řízení v případě trestní působnosti, zatímco obhájce musí sledovat a hájit zájem klienta a řídit se jeho pokyny).

III. Komunikace nesmí být v rozporu se zásadami trestního řízení a ani se zájmy, které jsou jak státní zástupce, tak obhájce ve smyslu zákona povinni chránit. Pokud by v některém okamžiku toto nebezpečí hrozilo, musí příslušná strana druhé straně tuto skutečnost oznámit, a pokud se nepodaří hrozící nebezpečí odstranit, komunikaci ukončit.

IV. Předpokladem pro navázání dobré a spolehlivé komunikace mezi státním zástupcem a obhájcem je skutečnost, že obhájce předloží se souhlasem svého klienta policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci požadované informace.

V. Předpokladem předání těchto informací je dohoda o možných parametrech dalšího procesního postupu. Přitom bude platit, že pokud státní zástupce a obhájce primárně dojdou ke vzájemné dohodě o dalším procesním postupu, bude dohoda mezi státním zástupcem i obhájcem bez dalšího dodržována, s výjimkou případů, kdy dojde ke změně skutkové či důkazní situace nebo výkladu dané právní otázky.

VI. Při komunikaci bude zásadně respektována skutečnost, že přípravné řízení je neveřejné a že úniky informací na veřejnost z této fáze řízení by mohly zmařit či ztížit jeho další provádění.

VII. Komunikace mezi státním zástupcem a obhájcem ve shora uvedeném smyslu je důvěrná; tím není dotčen bod ix. Způsob komunikace mezi státním zástupcem a obhájcem může být osobní, telefonický nebo elektronický či písemný. Určení konkrétního způsobu komunikace v dané věci je na státním zástupci s přihlédnutím k preferencím obhajoby a vhodnosti v dané situaci.

VIII. V případě telefonického a elektronického kontaktu státního zastupitelství je možné využít telefonní číslo a e-mailovou adresu uvedenou ke každému státnímu zastupitelství na stránkách www.justice.cz, v části Státní zastupitelství.

IX. O obsahu komunikace mezi státním zástupcem a obhájcem vždy učiní státní zástupce do dozorového spisu záznam nebo ji doloží e-mailovou zprávou, kterou založí do dozorového spisu.

X. Případné osobní jednání probíhá zpravidla v prostorách příslušného státního zastupitelství nebo v jiných prostorách, které mají k dispozici orgány činné v trestním řízení (prostory Policie České republiky, věznice, prostory Probační a mediační služby atd.). Státní zástupce může přizvat další osoby, např. policejní orgán jako zpracovatele věci nebo ve skutkově či právně složitých případech jiného státního zástupce ze stejného státního zastupitelství. Obhájce si pak může přizvat dalšího advokáta či koncipienta, který na věci pro klienta pracuje.

Článek třetí

Vyhodnocení spolupráce

Strany Memoranda každoročně vyhodnotí dosavadní spolupráci, která je předmětem tohoto dokumentu, a to vždy v prvním měsíci nového kalendářního roku. V návaznosti na provedené hodnocení stanoví doporučení pro příští období. První vyhodnocení spolupráce bude provedeno v prvním měsíci nového kalendářního roku za rok 2019.

Účinnost tohoto Memoranda nastává prvním dnem následujícího měsíce po podpisu obou stran.

V Praze dne 7. 12. 2018

Nejvyšší státní zastupitelství

zastoupené

JUDr. Pavlem Zemanem

V Praze dne 7. 12. 2018

Česká advokátní komora

zastoupená

JUDr. Vladimírem Jirouskem